

Haluaisin, mutta en kykene

Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kertomuksia

työttömyydestä ja työllistymisestä

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Sosionomi (AMK)

2023

Sanna Pyhähuhta

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kokemuksia työttömyydestä, työllistymisestä ja heidän tuen tarpeistaan. Tutkimuksen tavoitteena oli saada kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden oma ääni kuuluviin. Tutkimus toteutettiin keräämällä kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kertomuksia kirjoittamispaioissa, jotka järjestettiin työtoimintapäivien aikana marraskuussa 2022. Työelämäyhteytenä työlle oli Uudellamaalla sijaitseva kuntouttavan työtoiminnan yksikkö.

Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus, jossa käytettiin narratiivista eli kerronnallista aineistonhankintamenetelmää. Tutkimukseen osallistui 21 kuntouttavan työtoiminnan asiakasta. Aineiston sisällönanalyysi toteutettiin teema-analyysillä. Ensimmäiseksi teemaksi muodostui työttömyys ja sen alateemoiksi fyysinen ja psyykinen terveys, työelämän ulkopuolella ja elämäntapahtumat. Toinen teema oli tulevaisuus ja sen alle muodostuivat alateemat työllistyminen, talous ja koulutus. Kolmas teema oli pajatoiminta ja neljänneksi teemaksi tuli tuen tarpeet, jonka alateemoina olivat terveys, talous ja muut tuen tarpeet. Tietoperustassa käsiteltiin työttömyyttä, työkykyä, sosiaalista kuntoutusta ja kuntouttavaa työtoimintaa.

Tutkimuksen tuloksena ilmeni, että kuntouttavan työtoiminnan suurin työttömyyttä selittävä tekijä on psyykinen ja fyysinen terveys. Suurin osa tutkimukseen osallistuneista halusi työllistyä, mutta terveydellisistä syistä se ei ollut mahdollista. Muita työttömyyttä selittäviä tekijöitä olivat erilaiset elämäntapahtumat. Tutkimukseen osallistuneet kertoivat tulevaisuudesta, työllistymisestä ja kouluttautumisesta ja pohtivat työn ja opiskelun taloudellista kannattavuutta ja sitä onko se tietyssä iässä enää mahdollista. Pajatoiminta koettiin mieltä hoitavaksi tukikohdaksi. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat tarvitsivat ensisijaisesti tukea psyykkisen ja fyysisen terveyden hoitamiseen, taloudellista tukea ja neuvontaa sekä muuta tukea yksilöllisesti. Tutkimus tuo kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden äänen kuuluville, lisää ymmärrystä kuntouttavan työtoiminnan asiakasryhmästä ja pyrkii poistamaan pitkäaikaistyöttömyyden negatiivista leimaa.

Degree Programme in Social Services

Author Sanna Pyhähuhta

Subject I would, but I can't – Narratives of rehabilitation work clients about unemployment and employment

Supervisors Outi Välimaa

Abstract

Year 2023

The aim of the thesis was to find out the experiences of clients of rehabilitative work activities regarding unemployment, employment and their support needs. The aim of the study was to make the voice of the customers of rehabilitative work activities heard. The research was carried out by collecting narratives from rehabilitative work clients in writing workshops that were organized during the rehabilitative workday in November 2022. The work life connection for the work was located in Uusimaa.

The study was a qualitative study that used a narrative data acquisition method. 21 clients of rehabilitative work activities participated in the study. The content analysis of the data was carried out using thematic analysis. The themes were unemployment and its sub-themes were physical and mental health, outside of working life and life events. The second theme was the future, and under it the subthemes employment, economy and education were formed. The third theme was workshop operations and the fourth theme became support needs, with sub-themes of health, finances and other support needs. The database deals with unemployment, ability to work, social rehabilitation and rehabilitative work activities.

As a result of the research, it appeared that the biggest factor explaining unemployment in rehabilitative work is mental and physical health. Most of the participants in the study wanted to get the job, but for health reasons it was not possible for them. Other factors explaining unemployment were various life events. Those who participated in the study talked about the future, employment and education, and pondered the financial profitability of work and study and whether it is no longer useful at a certain age. Workshop activities were perceived as a base for taking care of the mind. Clients of rehabilitative work activities primarily needed support for taking care of their mental and physical health, financial support and counseling, as well as various other support needs on an individual basis. The research makes the voice of the clients of rehabilitative work activities heard, increases understanding of the client group of rehabilitative work activities and aims to remove the negative stigma of the long-term unemployment.

Keywords Unemployment, long-term unemployment, rehabilitation work

Pages 39 pages and appendices 3 pages

Sisälllys

1	Johdanto	1
2	Työttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys	3
3	Työkyky ja osatyökykyisyys.....	5
4	Sosiaalinen kuntoutus ja kuntouttava työtoiminta	7
5	Aikaisemmat tutkimukset aiheesta	8
6	Opinnäytetyön toteutus	10
6.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	10
6.2	Narratiivinen aineistonhankintamenetelmä.....	11
6.3	Aineiston analyysi	13
6.4	Tutkimuksen eettisyys, luotettavuus ja kestävä kehitys	14
7	Tutkimuksen tulokset	16
7.1	Työttömyys.....	17
7.1.1	Fyysinen ja psyykinen terveys	17
7.1.2	Työelämän ulkopuolella	19
7.1.3	Elämäntapahtumat ja -tilanteet.....	20
7.2	Tulevaisuus ja työllistyminen	21
7.2.1	Talous	23
7.2.2	Koulutus	24
7.3	Pajatoiminta	25
7.4	Tuen tarpeet.....	26
7.4.1	Terveys	26
7.4.2	Muut tuen tarpeet	27
7.4.3	Talous	28
8	Johtopäätökset	29
9	Pohdinta	31
	Lähteet.....	37

Liitteet

Liite 1 Informointi ja suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Liite 2 Kysymykset tutkimukseen osallistuville

Liite 3 Aineistonhallintasuunnitelma

1 Johdanto

Kohdatessani kuntouttavan työtoiminnan asiakasryhmän olin yllättynyt siitä, kuinka monenlaisia pitkittyneeseen työttömyyteen johtaneita elämäntilanteita heillä on. Työssä sosiaalialalla olen kokenut riittämättömyyttä siitä, miten erilaisissa elämäntilanteissa olevia asiakkaita voitaisiin tukea niin, että työskentely olisi vaikuttavaa. Palvelut eivät saisi olla tasapäistäviä, mutta onko meillä riittävästi mahdollisuuksia ihmisten yksilölliseen auttamiseen nykyisessä palvelurakenteessa?

Opinnäytetyöni teemaa ajatellessani mielessäni soi Olavi Uusivirran laulu On niin helppoo olla onnellinen. ”Mä voin suunnitella mun koko elämän, vaimon ja viran ja talonkin, mut kaikki menee toisin, joku suunnittelee mua paremmin. ”

Kuka tahansa meistä voi ajautua työttömyyteen itsestä riippumattomien elämäntapahtumien myötä. Yksilöinä voimme tehdä paljon, mutta on ulkoisia ja sisäisiä tekijöitä, joihin emme voi vaikuttaa. Viimeisen kahden vuoden aikana olemme saaneet huomata, että maailmassa on entistä enemmän epävarmuustekijöitä. Koronapandemia ja Ukrainan sota ovat haastaneet ihmisten hyvinvointia henkisesti ja taloudellisesti. Ukrainan sota ja sähkökriisi ovat uusia uhkia myös työllisyydelle hintojen noustessa ja yritysten kamppaillessa toiminnastaan.

Joka viides suomalainen sairastuu elämänsä aikana masennukseen. Riski masennukseen kasvaa köyhyyden, päihdeongelmien, koulukiusaamisen ja yksinäisyyden myötä. Joka neljäs lapsi kasvaa perheessä, jossa on mielenterveydenhäiriötä. Ilman ennaltaehkäisevää tukea lapsella on myös riski sairastua mielenterveyden häiriöön. Pitkään jatkunut työttömyys voi aiheuttaa masennusta, ja vastaavasti masennus voi johtaa työkyvyttömyyteen. (MIELI ry, 2021)

Opintojen aikana luin Johanna Vilppolan (2021) väitöskirjan Toimijat, taistelijat ja tipahtaneet, jossa aineisto oli hankittu niin, että mielenterveyskuntoutujat olivat kirjoittaneet omaelämäkerrallisesti suhteestaan toimijuuteen. Narratiivinen aineistonkeruumenetelmä herätti kiinnostukseni. Mielestäni tutkimukseen osallistuneiden

oma ääni tuli hienosti kuuluviin. Olen kiinnostunut erilaisten terapeuttisten menetelmien käytöstä työssä ja innostuin ajatuksesta, että narratiivinen aineiston kerääminen olisi myös terapeuttinen tilanne, jossa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat saavat vapaasti kirjoittaa omaa tarinaa. Hannu L.T. Heikkisen (2018) mukaan Hardy B on määritellyt (1987): ”Kertomus on ihmisen perustavanlaatuinen toiminnan muoto, jonka avulla ihminen ymmärtää elämäänsä. Narrative is a primary act of mind”.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tuoda kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden omille kokemuksille tilaa. Tavoitteeni sosionomina on työskennellä mahdollisimman asiakaslähtöisesti ja pyrkiä kehittämään toimintatapoja niin, että ne palvelisivat asiakkaitani yksilöllisesti. Opinnäytetyössäni tutkin narratiivisen aineistonkeruumenetelmän kautta asiakkaiden omaa kokemusta työttömyydestä ja siitä, mikä tukisi heidän työllistymistään. Minulla oli aikaisempaa kokemusta haastattelusta, joten halusin tietää enemmän erilaisesta tutkimusmenetelmästä. Toiveena oli saada syvällisempää tutkimustietoa narratiivisella menetelmällä kuin olisin esimerkiksi kyselytutkimuksella saanut.

Työn tekeminen vaikuttaa ihmisen terveyteen positiivisesti ja vahvistaa osallisuuden ja merkityksellisyyden kokemusta. Uskon myös, että ihmisellä on oikeus olla onnellinen ja elää hyvää elämää myös ilman työtä. Opinnäytetyötä tehdessäni mietin myös sitä haluavatko kaikki kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat työllistyä. Halusin myös tietää, minkälaisia tekijöitä heidän työttömyytensä taustalla on. Työttömyyttä on tutkittu paljon eikä se ole aiheena uusi tai ainutlaatuinen. Työelämä on kuitenkin jatkuvassa muutoksessa ja työttömyys aiheena ansaitsee ajanmukaista tutkimusta. Omat lähtökohdat tutkimukselle ovat kuntouttavan työtoiminnan asiakaskunnan ymmärtämisessä. Tavoitteenani on saada heidän äänensä kuuluviin.

2 Työttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys

Lapsilta kysytään jo varhain, ”mikä sinusta tulee isona”. Valmistaudumme työn tekemiseen pienestä asti käymällä koulua ja opiskelemalla alaa, jolle mahdollisesti haluamme työllistyä. Työ määrittelee paljon omaa identiteettiä ja elämänlaatua. Työ antaa meille toimeentulon ja mahdollistaa sitä kautta monia muita asioita elämässä. Oikea työ antaa merkityksellisyyden ja onnistumisen kokemuksia. Työn kautta muodostuu sosiaalisia suhteita ja kokemus kuulumisesta yhteisöön ja yhteiskuntaan, jotka ovat ihmisen luontaisia tarpeita.

Ihminen voi olla työtön jo nuoresta asti, koska ei ole löytänyt omaa paikkaa opiskelu- tai työelämästä. Nykyisin puhutaan siitä, että tulevaisuudessa ihminen opiskelee todennäköisesti monta ammattia. Nuorilla on paljon paineita tulevaisuudesta ja maailman suorituskeskeisyydestä. Vanhemmat ikäluokat taas ovat syntyneet erilaiseen maailmaan ja se tuo haasteita työelämään. Digitalisaatio on tuonut uudenlaiset tavat tehdä ja hakea työtä ja kilpailua voi olla alasta riippuen paljon. Nykyisin on harvinaista kävellä suoraan yritykseen ja hakea työtä henkilökohtaisesti.

Korona-aikana ihmiset jäivät työttömäksi hyvin poikkeuksellisissa olosuhteissa. Kukaan ei osannut odottaa, että maailma sulkeutuisi joksikin aikaa viruksen pelossa. Työttömyys voi olla elämäntapahtumien summa. Kuka tahansa meistä voi sairastua psyykkisesti tai fyysisesti. Apua pitäisi saada nopeasti, sillä ongelmien pitkittyessä on vaikeampi työllistyä. Suurin tilastollinen suomalaisten työkyvyttömyyseläkkeiden syy on mielenterveyden häiriöt 33 %. Mielenterveydelliset syyt ohittivat tuki- ja liikuntaelinsairaudet 31 % vuonna 2016. (Eläketurvakeskus, 2020)

On perustettu työryhmä, joka on tutkinut tulevaisuuden työllisyyttä. Uskotaan, että ihmisten työsuhteet muuttuvat enemmän pätkä- ja projektiluonteisiksi. Ihmisten asiantuntijuus halutaan käyttöön lyhyemmäksi aikaa. Tulevaisuudessa työllisyys ja työttömyysjaksot tulevat vuorottelemaan ja sen vuoksi pohditaan myös erilaisia perusturvan muotoja.

(Kansaneläkelaitos, 2018) Tulevaisuudessa puhutaan tehtävistä, toimeksiannoista ja keikoista ja ihmiset eivät ole työsuhteessa vaan freelancereita. Yhteiskuntaa tulee muutoksista huolimatta rakentaa niin, että kaikilla on mahdollisuus tehdä ihmisarvoista

työtä ja saada sellaista elantoa, jolla elää. Sosiaaliturvan tason tulee olla riittävä huolimatta työtä antavan tai työtä tekevän valinnoista. (Gaily, 2022)

Työttömyystilasto on parantunut pahimmasta korona-ajasta. Työ- ja elinkeinoministeriön työttömyystilaston mukaan 2022 marraskuussa Pitkäaikaistyöttömiä oli 86 000 joka on 20 100 vähemmän kuin vuosi sitten. 50 ikävuoden ylittäneitä työttömiä työnhakijoita oli tilastossa 90 300. Alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli 23 300 ja työttömiä työnhakijoita oli yhteensä 234 800. Uusia työpaikkoja oli haussa 73 100. Työllisyysaste oli parantunut 1,6 % vuoden takaisesta ja oli marraskuussa 74,7 %. (TEM, 2022b)

Pitkäaikaistyöttömät ovat työttömiä, joiden työttömyys on kestänyt yhtäjaksoisesti yli vuoden. Pitkäaikaistyöttömyyttä esiintyy eniten ikääntyneillä ja matalan koulutustason työttömillä. Työttömyyden jatkuessa pitkään työttömän ammattitaito voi vanhentua ja työttömällä on suurempi riski syrjäytyä työmarkkinoilta. Innostus työnhakuun voi vähentyä työttömyyden pitkittyessä. Jatkuvat epäonnistumiset työpaikan löytämisessä saattavat lannistaa työnhakijan niin, että hän kokee työnhaun turhaksi. Useat heistä luokitellaan Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksessa piilotyöttömiksi. Pitkäaikaistyöttömyyttä pyritään lieventämään aktiivisilla työvoimapolitiittisilla keinoilla. (Tilastokeskus, n.d.-a)

Työttömyys voi vaikuttaa haitallisesti terveyteen ja hyvinvointiin erityisesti työttömyyden pitkittyessä. Työttömillä on keskimäärin enemmän sairauksia. Työttömyys voi aiheuttaa terveyden heikentymistä, mutta myös huono terveys voi lisätä riskiä pitkittyneeseen työttömyyteen. Pitkittynyt työttömyys voi alentaa toimintakykyä ja lisätä kuolleisuutta. Myös koulutustausta vaikuttaa työttömyyteen. Lyhemmän koulutustaustan omaavilla työttömyys on yleisempää ja pitkittyneempää kuin korkea-asteisen koulutuksen saaneilla. Työntekijä-ammateissa työ on usein fyysisesti kuormittavaa ja olosuhteet voivat olla terveydelle haitallisia. Psykososiaaliset työolosuhteet vaikuttavat terveyseroihin varsinkin naisilla. Jos työssä on vähän vaikutusmahdollisuuksia ja paljon vaatimuksia voivat ne yhdessä aiheuttavat stressiä, joka on yhteydessä huonompaan terveyteen. (THL, 2019a)

Rakenteellisen työttömyyden käsite tuli tietoisuuteen 1990-luvun korkean työttömyyden myötä, kun työttömyysjaksot pidentyivät. Rakenteellinen työttömyys ymmärretään

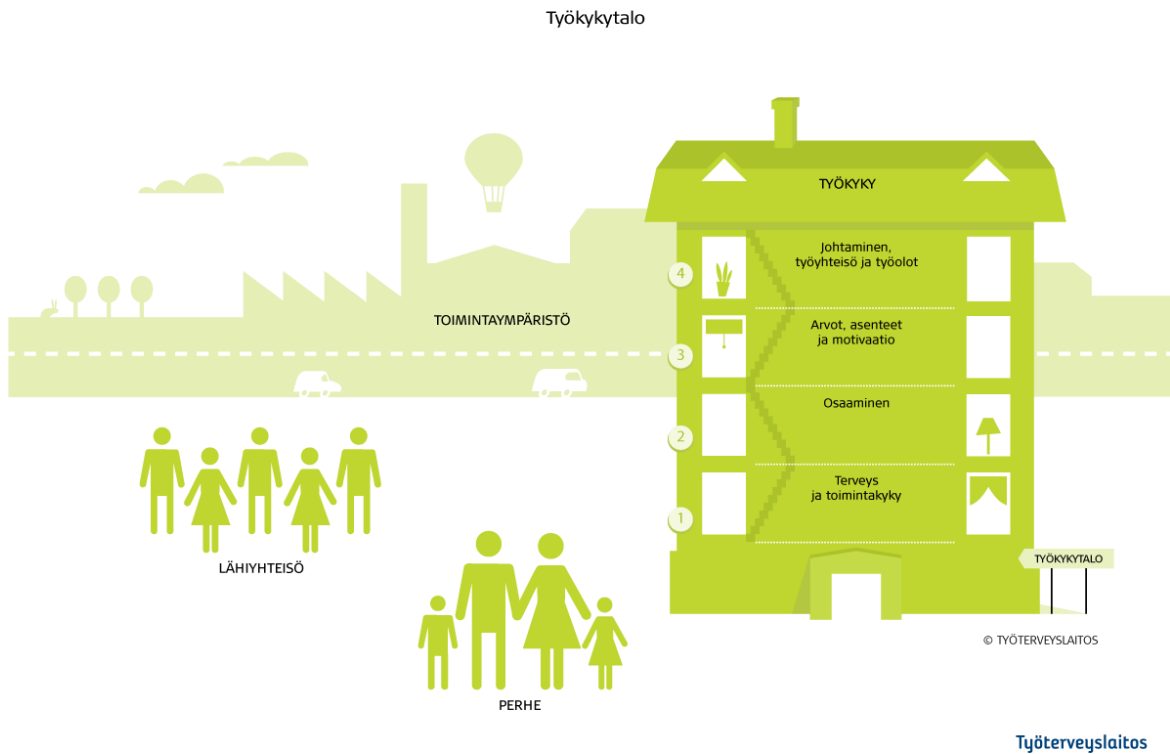
sellaisena työttömyytenä, joka ei vähene, vaikka olisi samaan aikaan pulaa työvoimasta. Yksiy syy rakennetyöttömyyteen on se, että työttömien ammattitaito ei riitä tarjolla oleviin tehtäviin, koska työn vaatimukset ovat kasvaneet. Verotuksen, tulonsiirron ja työttömyysturvan suuruudella on havaittu olevan vaikutusta siihen, onko työpaikan tarjoaminen tai työn vastaanottaminen kannattavaa. (Tilastokeskus, n.d.-b)

3 Työkyky ja osatyökykyisyys

Työterveyslaitos kuvaa työkykyä talona (Kuva 1.), jossa on neljä kerrosta. Ensimmäisessä kerroksessa on terveys ja toimintakyky. Fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen toimintakyky ovat työkyvyn perusta. Toisessa kerroksessa sijaitsee osaaminen. Osaamisen perustana on peruskoulutus sekä ammatillinen tietotaito. Elinikäinen oppinen eli tiedon ja taidon päivittäminen on tärkeää. Osaamisen merkitys on korostunut, koska työkyvyn ja osaamisen vaatimukset lisääntyvät. Arvot, asenteet ja motivaatio ovat kolmannessa kerroksessa. Tässä kerroksessa myös työelämän ja muun elämän yhtensovittaminen kohtaavat. Työkyky vahvistuu, jos työ koetaan mielekkääksi ja sopivalla tavalla haastavaksi. Työkykyä vastaavasti heikentää, jos työ ei vastaa omia odotuksia ja se koetaan pakolliseksi osaksi elämää. Ikääntymisen myötä asennoituminen työhön ja eläkkeeseen voi muuttua ja johtaa työelämästä syrjäytymiseen ja luopumiseen. Ikä voi myös muuttaa yksilön voimavaroja. Neljännessä kerroksessa ovat työpaikan konkreettiset työolot, työyhteisö ja johtaminen. Esihenkilöiden tulee kehittää työpaikan työkykyä ylläpitävää toimintaa. (Työterveyslaitos, n.d.)

Vastuu yksilön työkyvystä ja voimavaroista on ensisijaisesti yksilöllä, mutta vastuu jakautuu myös työpaikan ja yhteiskunnan kesken. Yhteiskunnan säännöt ja rakenteet vaikuttavat työkykyyn. Työkyvyssä on kysymys ihmisen voimavarojen ja työn välisestä yhteensopivuudesta ja tasapainosta. Liian raskaaksi kasvanut neljäs kerros painaa alempia kerroksia. Työ muuttuu nopeasti eikä yksilö välttämättä pysty mukautumaan niihin yhtä nopeasti. Perhe, sukulaiset ja ystävät ympäröivät ja tukevat työkykyä. (Työterveyslaitos, n.d.)

Kuva 1. Työkykytalo (Työterveyslaitos, n.d.).

Osatyökykyisyyttä voi aiheuttaa esimerkiksi pitkäaikaissairaudet, toipuminen vakavasta sairastumisesta, elämäkriisit, vammaisuus tai vamma. Osatyökykyisyyttä on myös pitkäaikaistyöttömillä, joilla työ- ja toimintakyky on alentunut vamman, sairauden tai sosiaalisten syiden vuoksi. Yksilön työkyky on vaihtelevaa läpi elämän. Osatyökykyisyys voi olla tilapäistä tai pitkäaikaista. Henkilö koetaan työkykyiseksi, jos hänen edellytyksensä työn tekemiseen ovat tasapainossa työn vaatimusten kanssa. Yleisimmät työkykyä heikentävät syyt ovat masennus ja tuki- ja liikuntaelinten sairaudet. (THL, 2019b) Suomessa on 600 000 työkäistä, joilla on jokin työntekoa vaikeuttava tekijä kuten pitkäaikaissairaus tai vamma. Tilastojen mukaan melkein kenestä tahansa nyt työssä olevasta voi tulla osatyökykyinen pysyvästi tai lyhyemmäksi ajaksi. (STTK, 2021)

Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan 65 000 osatyökykyistä haluaisi työskennellä ja kokevat olevansa kykeneviä työhön. Hallituksen tavoitteena on saavuttaa 75 prosentin työllisyysaste 2025 mennessä. Sosiaali- ja terveysministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön yhteistyönä toteuttama työkykyohjelma on perustettu osana hallituksen työllisyystoimia.

Työkykyohjelma etsii ratkaisuja osatyökykyisten työllistämiseen ja työssä jaksamiseen. Työkykyohjelman tavoitteena on edistää työpaikkojen syntymistä osatyökykyisille ja kehittää palveluja työnantajille rekrytoinnin parantamiseksi. Työkykyohjelman tavoite on tunnistaa tuen tarve ja tarjota oikea-aikaisia palveluja työkyvyn ja työllistämisen edistämiseen. Työkykyhanke uudistaa jo käytössä olevia kuntoutuspalveluja vahvistaa asiantuntijoiden osaamista ja resursseja osatyökykyisten auttamiseen. Työkykyohjelma osallistuu myös sosiaaliturvauudistuksen valmisteluun. (STM, 2022)

4 Sosiaalinen kuntoutus ja kuntouttava työtoiminta

Kuntouttavan työtoiminnan taustalla on laki kuntouttavasta työtoiminnasta. Laissa kuntouttavasta työtoiminnasta on säädetty toimenpiteistä, joilla parannetaan pitkään työttömänä olleen ihmisen edellytyksiä työllistyä tai kouluttautua ja osallistua julkiseen työvoimapalveluun. Laissa on määritelty myös osallistuvan henkilön oikeudet ja velvollisuudet. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 937/2012)

Asiakkaaksi kuntouttavaan työtoimintaan tullaan aktivointisuunnitelman kautta. Aktivointisuunnitelma tehdään silloin kun asiakas on ollut pitkään työttömänä. Yli 25-vuotiaalle aktivointisuunnitelma tehdään, kun 500 työmarkkinatukipäivää täyttyy tai työttömyyspäivärahan enimmäismaksuajan jälkeen täyttyy 180 päivää työmarkkinatukea tai asiakas on saanut pääasiallisena toimeentulona toimeentulotukea 12 kuukauden ajan. Vastaavasti alle 25-vuotiaalle asiakkaalle tehdään aktivointisuunnitelma, jos hän on saanut työmarkkinatukea 180 päivää viimeisen kalenterivuoden aikana tai jos asiakas on saanut enimmäisajan työttömyyspäivärahaa tai asiakkaan pääasiallinen toimeentulo on koostunut toimeentulotuesta työttömyyden vuoksi. Jos asiakas saa työttömyysetuutta TE-toimisto tekee aloitteen aktivointisuunnitelmasta. Jos asiakas saa toimeentulotukea aloitteen tekee kunta. (THL, 2021c)

Kuntouttava työtoiminta on kohdennettu asiakkaille, jotka eivät työ- ja toimintakyvyn vuoksi ole työssä. Ensisijaisena palveluna työttömille työnhakijoille ovat TE-toimiston muut palvelut. Aktivointisuunnitelmaan kirjataan asiakkaan henkilökohtainen palvelusuunnitelma. Kuntouttavaa työtoimintaa järjestää hyvinvointialueet. Kuntouttavan työtoiminnan palvelua

voidaan järjestää myös yhdistyksissä, säätiöissä, seurakunnissa ja kunnissa. Kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään 1-4 päivänä viikossa asiakkaan tarpeen ja tilanteen mukaan. Toiminta on tavoitteellista ja sen tulee parantaa asiakkaan elämänhallintaa ja toimintakykyä, jotta asiakas voi hakeutua tulevaisuudessa työhön, koulutukseen tai te-hallinnon työllistymistä edistäviin palveluihin. (STM, n.d.-a)

Kuntouttava työtoiminta on osa sosiaalista kuntoutusta. Sosiaalisen kuntoutuksen palvelusta säädetään sosiaalihuoltolaissa (17§). Sosiaalisella kuntoutuksella vahvistetaan henkilön kykyä selviytyä arkipäivän toiminnoista, vuorovaikutussuhteista omassa toimintaympäristössä. Kuntoutusta toteutetaan yhdessä muiden tahojen kanssa. Siinä pyritään ymmärtämään asiakkaan tilanne kokonaisvaltaisesti, kun ongelmat ovat kasaantuneet ja pitkittyneet. Tavoitteena on vahvistaa asiakkaan toimintakykyä ja edistää osallisuutta. Sosiaalisessa kuntoutuksessa huomioidaan esimerkiksi pitkään jatkuneen työttömyyden seuraukset, hahmotus- ja oppimishäiriöt, vammaisuudesta sekä mielenterveys- ja käyttäytymishäiriöistä johtuvat sosiaalisen kuntoutuksen tarpeet sekä väkivaltakokemukset. Palvelun tavoite voi olla arkielämän taitojen oppimista, päihteettömän arjen hallintaa, koulutukseen tai työhön tarvittavien asioiden harjoittelua tai tukea ryhmässä toimimiseen. (STM, n.d.-b)

5 Aikaisemmat tutkimukset aiheesta

Kerroin johdannossa Johanna Vilppolan väitöskirjasta Toimijat, taistelijat ja tipahtaneet 2021. Vilppolan väitöskirja on ensimmäinen aiheeseen liittyvä aikaisempi tutkimus, johon olen tutustunut ja jonka kautta kiinnostuin myös narratiivisesta aineistonkeruumenetelmästä. Vilppola tutkii mielenterveyskuntoutujien suhdetta työhön ja koulutukseen. Näkökulma on merkityksellinen, koska mielenterveyssyistä lisääntyneet sairauspoissaolot ja työkyvyttömyyseläkkeet ovat lisääntyneet. Vilppolan tutkimuksessa tarkastellaan niihin liittyviä yhteiskunnallisia ja yksilöllisiä tekijöitä. Vilppola tutki väitöskirjassa mielenterveyskuntoutujien kokemuksia 42 kirjallisen elämänkerronnan kautta. Tutkimuskysymyksinä olivat: Millaisista teemoista mielenterveyskuntoutujien elämä rakentuu heidän elämäkertojensa perusteella? Millaisia koulutus- ja työtoimijuutta kuvaavia tarinatyyppejä mielenterveyskuntoutujien elämäkertoista on löydettävissä? Mitkä

tekijät ovat olleet mielenterveyskuntoutujien kokemusten perusteella merkityksellisiä heidän koulutus- ja työtoimijuudessaan? Vilppola on käyttänyt tutkimusaineiston analyysissä teema-analyysiä ja tyypittelyä. Elämäkerronnat tyypiteltiin kolmeen ryhmään toimijat, taistelijat ja tipahtaneet. Eniten oli ”taistelijoita”, jotka kuvasivat tarvitsevansa apua toteuttaakseen toiveen olla tarpeellinen osa yhteiskuntaa. Toiseksi eniten oli ”tipahtaneita”, joilla ei ollut enää tavoitteita työn- ja koulutuksen suhteen. (Vilppola, 2021, s. 4)

Outi Välimaan (2011) väitöstutkimus Kategoriat selontekoina, pitkäaikaistyöttömyydestä neuvottelemisen ja sen rakentuminen haastattelupuheessa tutki pitkäaikaistyöttömyyteen liittyvää ongelmapuhetta työttömille tarkoitetun projektin sekä työntekijöiden haastatteluista. Keskeistä tutkimuksessa on pitkäaikaistyöttömän kategoria ja siihen liittyvä ongelmapuhe. Välimaa haastatteli kahtatoista pitkäaikaistyöttömille tarkoitetun projektin asiakasta ja kahtatoista projektin verkostoon kuuluvaa työntekijää eri ammattiryhmistä. Asiakkaiden haastatteluteemojen tavoite oli, että asiakkaat puhuvat itsestään ja tekevät itsekategorioita. Työntekijöiden haastatteluteemoissa tavoiteltiin työntekijöiden puheessa tekemiä kategorioita asiakkaista sekä työntekijöistä itsestään. Tutkimuskysymyksenä oli: Miten ja mitä pitkäaikaistyöttömyydestä puhutaan ongelmana tutkimushaastattelun vuorovaikutustilanteessa? Tutkimustulokset kertoivat siitä, miten ja millaisiksi sosiaaliset ongelmat muodostuvat puheessa ja yhteiskunnallisissa teksteissä. Työntekijät tekivät asiakkaista kategorioita, joilla selitettiin pitkään jatkunutta työttömyyttä syytöksinä, puolustuksina tai oikeutuksina. Nämä selonteot jakautuivat kolmeen ryhmään työttömään itseensä tai hänen lähiympäristöönsä sekä työmarkkinoiden vaatimukseen ja työllistämisympäristöön. Analyysin toisessa luvussa on käsitelty sosiaalityöntekijöiden työn ongelmia kuten kiire, resurssipula ja työntekijöiden vaihtuvuus, pelkästään työllistämisympäristöön, vain perustyön hoitaminen, asiakkaiden kohtaamisen puuttuminen, vain lastensuojelun kautta tulevien asiakkaiden hoitaminen ja sosiaalitoimiston korkea kynnys. Kolmannessa analyysiluvussa asiakkaat rakentavat itselleen uusia positiivisempia kategorioita leimatun pitkäaikaistyöttömän kategorian sijaan. Neljännessä analyysiluvussa on kertomusten ryhmiä liittyen työn tekemiseen, työttömyyteen, juomiseen, sairastumiseen tai muihin tragedioihin. (Välimaa, 2011)

Päivi Mäntyneva on tehnyt väitöstudiumin Aktiivisen sosiaalipolitiikan ytimessä, Etnografinen tutkimus kuntouttavasta työtoiminnasta vuonna 2020. Tutkimuksen lähtökohta on se, millaista osallisuutta kuntouttava työtoiminta mahdollistaa ja millaista pois sulkee. Miten toimijuus voi vahvistua kuntouttavassa työtoiminnassa? Minkälaisia toimintamahdollisuuksia kuntouttava työtoiminta tarjoaa ja miten kuntouttava työtoiminta suuntaa toimijuutta? Tutkimusaineisto koostui 37 kuntouttavaan työtoimintaan osallistuneen haastatteluaineistosta sekä kenttäpäiväkirjat kolmesta työtoiminnan yksiköstä. Lisäksi taustatutkimusta tuli 25 sosiaaliseen kuntoutukseen, työharjoitteluun tai työkokeiluun osallistuvan haastatteluista. Tutkimuksessa ilmeni, että kuntouttavaan työtoimintaan osallistuu työkuntoisia ihmisiä, joille syy osallistumiseen oli palkkatyön puute. Kuntouttava työtoiminta osoittautui myös kielteiseksi osaksi työttömyyden kierrettä, joka heikensi osallistujien tulevaisuudenodotuksia. Kuntouttavan työtoiminnan toimintamahdollisuudet voivat hyvistä tarkoituksista huolimatta vahvistaa yhteiskunnallisia etäisyyksiä ja osattomuutta toimintamahdollisuuksien sijaan. (Mäntyneva, 2020)

6 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyöni on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Hirsjärven (2009) mukaan laadullisen tutkimuksen lähtökohta on tutkia todellista elämää mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkijan arvolähtökohdat on hyvä muistaa, sillä ne vaikuttavat siihen, miten tutkija pyrkii ymmärtämään tutkimaansa ilmiötä ja löytämään tosiasioita. Laadullisen tutkimuksen tavoite on paljastaa jotain odottamatonta. Lähtökohtana on aineiston monipuolinen tarkastelu ja yksityiskohtaisuus. Aineisto määrittää sen mikä on tärkeää. Laadullisten tutkimusmenetelmien avulla tutkittavien näkökulmat tulevat esille. (Hirsjärvi ym., 2009, s. 161)

6.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kokemuksia työttömyydestä ja työllistymisestä. Lisäksi selvitetään minkälaista tukea asiakkaat kokevat

tarvitsevansa. Tavoitteena on, että tutkimuksen myötä ymmärrys kuntouttavan työtoiminnan asiakasryhmän kokemuksista ja tarpeista laajenisi.

Tutkimuskysymykseni on: Mitä pitkään työttömänä olleet kertovat työttömyydestä ja työllistymisestä sekä minkälaista tukea kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat kokevat tarvitsevansa?

6.2 Narratiivinen aineistonhankintamenetelmä

Aineiston hankintaan käytin narratiivista aineistonhankintamenetelmää, joka mielestäni sopi parhaiten tutkimukseeni. Toinen vaihtoehto olisi ollut haastattelu, mutta ajattelin, että tällä menetelmällä ei olisi mahdollisuutta siihen, että omilla haastattelukysymyksilläni johdattelisin tutkimuksen aineistoa. Koen, että narratiivisella aineistonkeruumenetelmällä voin saada aineistoa, jossa tulee parhaiten asiakkaiden omat kokemukset esiin. Myös J. Vilppolan (2021) tutkimuksessa on käytetty narratiivista tutkimusaineistonkeruumenetelmää, joka oli innoittamassa valintaani. Toivon, että tutkimukseen osallistuminen voi olla myös terapeutin kokemus, jossa tarjoutuu mahdollisuus kirjoittaa omaa tarinaa ja antaa osallistujille kokemuksen siitä, että heidän kokemuksillaan on merkitystä.

Identiteetti, ihmisen tulkinta itsestään muodostuu kertomusten välityksellä. Elämäntarinaa voidaan käyttää identiteettityössä, jotta elämästä voitaisiin koota ehjempi kokonaisuus ja lisätä elämänhallinnan tunnetta. Minäkertomus saattaa toimia heikentävästi ihmisen henkisen hyvinvoinnin kannalta. Ihminen voi kertoa itselleen olevansa epäonnistuja ja huono ihminen. Tutkimuksen tavoitteena on muodostaa totuudellista, pätevää tietoa, mutta kertomisen terapeutin vaikutus on tiedostettava, jotta nämä kaksi asiaa ei sekoitu. (Heikkinen, 2018, s. 183)

Tutkimukseen osallistuneet ovat asiakkaana kuntouttavassa työtoiminnassa yhdessä Uudenmaan kunnassa. Asiakkaiden henkilöllisyyden turvaamiseksi en kuvaan tarkemmin sijaintia. Keräsin aineiston järjestämällä kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille kirjoittamispaikat viikolla 47 ja 48 heidän kuntouttavan työtoiminnan pajapäivien aikana, jotta

mahdollisuus osallistumiseen oli heidän omana toimintapäivänään. Siksi kirjoittamispaikoja oli maanantaina, tiistaina, torstaina ja perjantaina. Viikolla 48 kirjoittamispaikat olivat maanantaina ja tiistaina. Viikolla 47 mahdollisuus kirjoittamiseen oli useampaan kertaan päivän aikana, sillä samaan aikaan tilaan mahtui 4 henkilöä. Olin järjestänyt tilan niin, että asiakkailla oli näköeste toisiin nähden. Suurin osa aineistosta kerättiin viikolla 47. Osan asiakkaista olin nähnyt etukäteen ja olin kertonut henkilökohtaisesti mahdollisuudesta osallistua. Osalle kutsu tutkimukseen tuli samana päivänä kuin kirjoittamispaikat järjestettiin. Kaksi tutkimukseen osallistunutta sai tiedon tutkimuksesta kuntouttavaa työtoimintaa toteuttavalta työntekijältä. Annoin jokaiselle osallistujalle informointi- ja suostumuskirjeen ja kerroin myös suullisesti mistä on kysymys. (Liite 1) Mahdollisuus osallistumiseen oli noin 60 asiakkaalla. Tutkimukseen osallistui yhteensä 21 kuntouttavan työtoiminnan asiakasta. Osallistujien kirjoitusten pituudet vaihtelivat. Lyhyin vastaus oli yksi lause yhtä kysymystä kohti. Pisimmät vastaukset olivat kolme sivua pitkiä. Yleisin vastauksen pituus oli yksi sivu.

Tarjosin erilaisia kirjoitusvälineitä, koska osallistujilla saattoi olla pitkäkin aika siitä, kun he ovat kirjoittaneet käsin, joten osallistujat saivat valita heille luontevimman kirjoittamisvälineen. Tarjosin myös tietokoneella kirjoittamista yhdeksi välineeksi, jos käsin kirjoittaminen tuntui mahdottomalta ajatukselta. Kaksi osallistujaa päätyi kirjoittamaan tietokoneella oman kertomuksensa. Kaksi osallistujaa kertoi, että heille olisi ollut helpompi osallistua haastatteluun, kuin kirjoittaa itse. He kertoivat itsestään myös jonkin verran suullisesti, mutta nämä asiat jäivät tutkimuksen ulkopuolelle.

Kysymykset tutkimukseen osallistuville kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille:

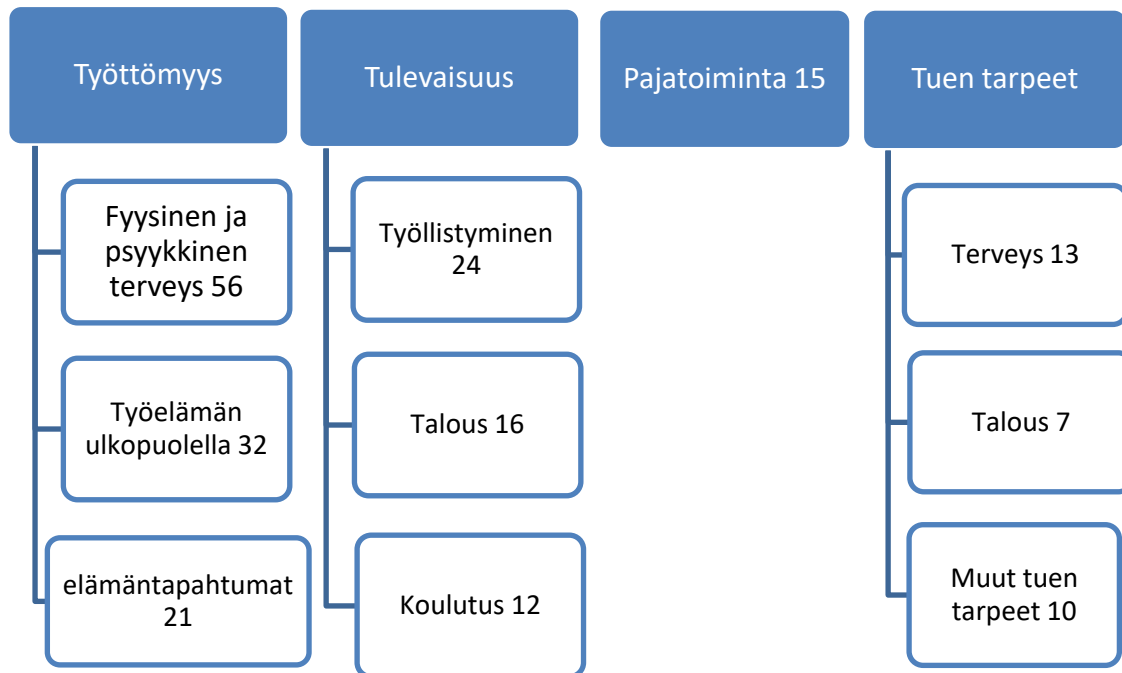
1. Kerro oma tarinasi työttömyydestä. Miten jäit työelämän ulkopuolelle?
2. Minkä pitäisi muuttua, että työllistyminen olisi mahdollista?
3. Mitä tukea, apua ja palveluja tarvitsisit elämäntilanteesi ja työllistymisesi parantamiseksi?
4. Jos et halua työllistyä kirjoita siitä, miksi et halua työllistyä.

6.3 Aineiston analyysi

Valitsin analyysimenetelmäksi aineistolähtöisen sisällönanalyysin. Koin tämä itselleni luontevimmaksi tutkimusmenetelmäksi. Katteoria-analyysi tai narratiivisen sisällönanalyysi olisi myös sopinut tähän tutkimukseen. Ensimmäisenä kirjoittamispajoissa tuotettu aineisto kirjoitettiin Word-tiedostolle ja liitettiin kaikki 21 kertomusta yhdeksi aineistoksi, jota tuli yhteensä kolmetoista (13) sivua. Etsin aineistosta vastaukset, jotka vastasivat tutkimuskysymykseeni alleviivaamalla sanat. Liitin kaikki sanat allekkain tiedostoon, jonka jälkeen tulostin sanat paperille. Leikkasin sanat irralleen nauhoiksi ja aloin etsiä ryhmiä sanoille. Löysin aluksi useampia ryhmiä, mutta pohdinnan jälkeen sanat löysivät paikkansa neljästä eri teemasta. Leikattuja tekstejä oli yhteensä sataseitsemänkymmentäkuusi (176). Joistakin sanoista luovuin, kun huomasin, että olin valinnut ne virheellisesti. Työni rytmittämiseksi hain erikseen tuen tarpeisiin liittyvät tekstit. Näitä tekstejä löytyi yhteensä kolmekymmentäviisi (35). Yhteensä tekstejä löytyi kaksisataayksitoista (211).

Aineiston sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään kokemusperäisestä, kohti käsitteellisempää näkemystä tutkimuksen aiheesta (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 122-127). Koska sanoja oli paljon vietin niiden kanssa aikaa, jotta löysin oikean ryhmittelyn. Aluksi minulla oli useampia teemoja, mutta huomasin niiden olevan niin lähellä toisiaan, että ne muodostuivat yhdeksi teemaksi. Analyysin myötä esiin nousi neljä pääteemaa ja niiden alle muodostui yhteensä yhdeksän alateemaa, jotka esittelen seuraavassa kuvassa.

Kuva 1. Aineiston teemoittelu

6.4 Tutkimuksen eettisyys, luotettavuus ja kestävä kehitys

Tieteellinen tutkimus on eettisesti hyväksyttävä ja luotettava, kun se on toteutettu hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti. Tutkimuksen etiikan toteutumisen keskeisiä lähtökohtia on, että noudatetaan rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta. Eettinen tutkimus soveltaa kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Tutkimuksessa tulee toteuttaa vastuullista viestintää tutkimuksen tuloksia julkaistaessa ja viittaamalla kunnioittaa muiden tutkijoiden työtä. Tutkimus suunnitellaan, toteutetaan ja raportoidaan hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti ja tutkija hankkii tarvittavat tutkimusluvut. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012)

Olen hakenut tutkimusluvan organisaatiolta, jonne tutkimus on toteutettu.

Tutkimuslupahakemus on sisältänyt selvityksen aineistohallinnasta. Asiakkaiden henkilöllisyyden salaamiseksi en esittelen työssäni toimeksiantajaa. En myöskään kysynyt osallistuvien asiakkaiden henkilötietoja kuten ikää, sukupuolta tai kotikuntaa. Ennen tutkimukseen osallistumista asiakkaat saivat informointikirjeen, ja samassa oli suostumus

tutkimukseen osallistumisesta, jonka he lukivat ja allekirjoittivat. Heillä oli mahdollisuus myös esittää kysymyksiä. (Liite 3)

Olen säilyttänyt suostumuslomakkeita sekä kirjoittamispajoissa saatua aineistoa työpisteeni lukollisessa kaapissa, jonka avain on minun hallussani. Aineiston litteroidun materiaalin olen säilyttänyt henkilökohtaisella työasemallani, johon pääsee vain salasanan kautta.

Suostumuskaavakkeet, kirjoittamispajoissa syntyneet kirjoitukset ja analyysin vaiheista syntynyt materiaali hävitetään asianmukaisesti tutkimuksen jälkeen silppurilla ja poistamalla tiedostot työasemalta sekä roskakorista, jonne poistetut tiedostot menevät. (Liite 3)

Kutsuin asiakkaita osallistumaan tutkimukseen henkilökohtaisesti suullisesti heidän kuntouttavan työtoiminnan toimintapäivän aikana ja kirjoittamispajat järjestettiin kuntouttavan työtoiminnan tiloissa. Tästä ei syntynyt nimilistaa. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja osallistumisen sai keskeyttää milloin vain ilman, että se olisi vaikuttanut esimerkiksi asiakkaan saamaan palveluun jatkossa. Muistutin tutkimukseen osallistuvia, että kysymyspaperiin ei merkitä mitään henkilötietoja. Valmiiseen oppinäytetyöhön tulleet sitaatit valitsin niin, että niistä ei tunnista asiakasta. (Liite 3)

Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisten periaatteiden mukaan tutkija kunnioittaa tutkittavien henkilöiden itsemääräämisoikeutta ja ihmisarvoa. Tutkijan tulee kunnioittaa kulttuuriperintöä ja luonnon monimuotoisuutta. Tutkimus tulee toteuttaa niin, että siitä ei seuraa tutkimuksessa mukana oleville ihmisille tai yhteisöille haittaa, vahinkoa tai muita riskejä. Ihmisen kohtaamisessa on aina mahdollisuus ennakoimattomiin tekijöihin.

Samanlaiset tutkimusaiheet voivat herättää tutkittavissa erilaisia reaktioita ja siksi on tärkeä, että tutkija tutustuu ennen tutkittavien kohtaamista heidän yhteisöönsä, kulttuuriin ja historiaan. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019) Tutkimukseen osallistuneet kirjoittivat kertomuksia omasta elämästään, jolloin mahdollisuus haavoittuvaisuudelle oli olemassa ja se tuli ottaa huomioon tutkimuksen toteutuksessa ja tutkimukseen osallistuneiden kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kohtaamisessa tutkimuksen aikana.

Sosiaalisesti kestävä kehitys tarkoittaa, että edellytykset hyvinvoinnille siirtyvät sukupolvilta toisille. Kestävän kehityksen tarkoitus on vähentää eriarvoisuutta ja mahdollistaa

hyvinvointia, terveyttä ja osallisuutta. Kestävä kehitys pyrkii ekologisuuteen ja sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen. Edellytyksiä sosiaalisesti kestäväälle kehitykselle ovat riittävä toimeentulo, riittävät hyvinvoinnin palvelut, turvallisuus, toimintamahdollisuuksien oikeudenmukainen jakautuminen ja mahdollisuus vaikuttaa omaan elämään. Kestävän kehityksen edellytyksiä ovat myös osallisuus, yhteisöllisyys ja yhteiskunnassa kiinni oleminen. Suomi on sitoutunut noudattamaan YK:n maailman kestävä kehityksen tavoitteita Agenda 2030 toimintaohjelman mukaan. Suomi edistää toimintaohjelman mukaisesti kaikkien iästä, sukupuolesta, vammaisuudesta, rodusta, etnisyydestä, alkuperästä, uskonnosta, taloudellisesta tai muusta asemasta riippumatta sosiaalista, taloudellista ja poliittista osallistumista. Kaikilla tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet, jolloin syrjinnän mahdollistavat lait ja politiikka pyritään poistamaan. (THL, 2021d)

Kuntouttavan työtoiminta tukee kestävä kehityksen toteutumista, jotta yksilön osallisuus ja yhteiskunnassa kiinni oleminen toteutuvat. Yksilöllä tulee olla kestävä mahdollisuus työn tekemiseen. Kuntouttava työtoiminta pyrkii parantamaan asiakkaiden toimintamahdollisuuksia heidän rajoituksistaan huolimatta. Tutkin opinnäytetyössäni kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden ajatuksia työttömyydestä ja työllistymisestä sekä heidän tuen tarpeistaan. Toivon mukaan opinnäytetyöni voi poistaa osaltaan työttömyyden negatiivista leimaa ja tuoda ymmärrystä tekijöistä sen taustalla sekä inhimillistä pitkäaikaistyöttömyyttä ja sitä kautta edistää osaltani kestävä kehitystä. On inhimillistä, että emme täysin ymmärrä asioita, joista emme tiedä tarpeeksi.

7 Tutkimuksen tulokset

Tässä luvussa esittelen tarkemmin tutkimuksen tuloksena syntyneet pääteemat ja niiden alateemat. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin kautta muodostui neljä pääteemaa työttömyys, tulevaisuus, pajatoiminta ja tuen tarpeet. Pääteemojen lisäksi muodostui alateemoja, kuten fyysinen ja psyykinen terveys, työelämän ulkopuolella, elämäntapahtumat, talous, koulutus, terveys, muut tuen tarpeet ja talous. Työttömyyteen liittyviä tekstejä esiintyi kertomuksissa selkeästi eniten, satayhdeksän (109) kertaa. Tulevaisuuteen liittyviä tekstejä löytyi viisikymmentäkaksi (52) kertaa. Pajatoiminta tuli teksteissä esiin viisitoista (15) kertaa. Tuen tarpeisiin liittyviä tekstejä oli

kolmekymmentäviisi (35) kertaa. Seuraavassa luvussa kerron tarkemmin tutkimuksen tuloksista ja johtopäätöksistä.

7.1 Työttömyys

Tutkimukseen osallistuneet kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat kirjoittivat kertomuksissaan tekijöistä, jotka ovat vaikuttaneet työelämän ulkopuolelle jäämiseen. He kirjoittivat eniten psyykkisestä ja fyysisestä terveydentilasta. Tutkimuksessa tuli esiin myös erilaisia elämäntapahtumia ja -tilanteita, jotka ovat vaikuttaneet siihen, että he eivät ole tällä hetkellä työelämässä.

7.1.1 Fyysinen ja psyykinen terveys

Suurin työttömyyttä selittävä tekijä tutkittavien kertomuksissa oli fyysiseen ja psyykkiseen terveydentilaan liittyvät tekijät. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat kertoivat eniten psyykkisistä haasteista. Masennus, uupumus ja tunne-elämän ongelmat tulivat monissa kertomuksissa esiin.

Viimeisessä työpaikassa kuormituin jatkuvista keskeytyksistä ja kilpailuhenkisestä toimialasta. Yritin kuitenkin sinnitellä, kunnes romahdin. En kyennyt vastaamaan edes puhelimeen vuoteen.

Masennus ja koulukiusaaminen vaikuttanut työkykyyn. Esim. luottamus omiin kykyihin on heikko. Toisiin luottaminen on vaikeaa pettymysten vuoksi. Masennusta ei hoideta kunnolla, että saisi apukeinoja selvitä pahimmista jaksoista ilman itsensä vahingoittamista. Hoidot jäänyt aina kesken.

Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat kirjoittivat kertomuksissaan asioista, jotka olivat aiheuttaneet uupumuksen heidän ollessaan työelämässä. Tutkittava kertoo viimeisen työpaikkansa kilpailuhengen ja jatkuvien keskeytysten vaikuttaneen häneen kuormittavasti. Kertomansa mukaan hän oli yrittänyt sinnitellä, mutta romahti lopulta niin, ettei pystynyt vastaamaan puhelimeen koko vuoden aikana. Toinen asiakas kirjoittaa siitä, että masennus

ja koulukiusaaminen ovat heikentäneet hänen työkykyään. Asiakas kuvaa, että luottamus omiin kykyihin on huono ja toisiin on vaikea luottaa pettymysten vuoksi. Hän on kokenut, että masennusta ei ole hoidettu kunnolla, jotta olisi saanut keinoja selviytyä pahimmista vaiheista ilman, että vahingoittaisi itseään. Hoidot ovat aina jääneet kesken.

Muutama tutkimukseen osallistuneista kertoi työssä tapahtuneesta tapaturmasta, jonka vuoksi olivat jääneet pois työelämästä.

Selkä hajosi --- hommissa. Tappelua vakuutusyhtiön, Kelan ja työnantajan kanssa. Selän kunto ei kiinnostanut kuin itseäni. Tätäkö se on? Tulos tai ulos?

Tutkittava kirjoittaa töissä tapahtuneesta vammautumisesta, jota hän kuvaa ”selän hajoamiseksi. Kipeän selän vuoksi seurasi taistelu vakuutusyhtiön, Kelan ja työnantajan kanssa. Tutkittavasta koki, että selän kunto ei kiinnostanut muita kuin häntä itseään ja tapahtunut selkävamma johti hänet ulos työelämästä. Tutkittavien tarinoissa kerrotaan myös työtapaturman jälkeisestä työttömyydestä. Aluksi työntekijä oli tehnyt lyhennettyä työviikkoa, mutta kertoo lopulta jääneensä pois työelämästä viimeisen selkäleikkauksen jälkeen. Leikkaushoidosta huolimatta työkyky ei ollut parantunut.

Jäin työttömäksi työtapaturman jälkeen. Aluksi tein lyhennettyä työviikkoa ja viimeisimmän selkäleikkauksen jälkeen jäin pois työelämästä ---

Kuntouttavan työtoiminnan asiakkailta on yhden vamman lisäksi useampia terveydellisiä haasteita.

Minun terveydentilani on haastava tällä hetkellä ja se estää normaalia arkielämää ja sitä kautta myös työelämä olisi ylivoimaista tällä hetkellä.

Kertomuksen kirjoittaja selittää työelämän ulkopuolella olemistaan heikolla terveydentilalla. Hän kuvaa terveydentilaansa haastavaksi ja kertoo heikon terveyden vaikuttavan myös arkielämään. Työelämässä oleminen kuvataan tällä hetkellä ylivoimaiseksi terveydentilan vuoksi.

Päihdeongelmaan liittyvistä asioista kirjoitetaan vain kahdessa kertomuksessa. Tutkittava kokee, että päihdeongelma on huonojen työolojen seuraus. Hän kertoo, että yrityksen johdolla ei ollut kykyä kuunnella ja maksaa palkkaa. Asiakkaan mielestä päihdeongelma on tällä hetkellä hallinnassa, eikä se ole este työllistymiselle, mutta muut terveydelliset ongelmat ovat työllistymisen este ja tutkittava kuvaa itseään moniongelmaiseksi. Toinen asiakas kertoo, että hän tarvitsisi jokapäiväistä pakollista tekemistä, jotta pystyisi lopettamaan päihteidenkäytön lopullisesti.

Tutkimukseen osallistuneet kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat kertovat aineistossa tuki- ja liikuntaelinten sairauksista. Yksi heistä kertoo, että on kuntouttavassa työtoiminnassa, koska murtuneen jalan kuntoutuminen on kesken. Aineistossa mainitaan myös nivelrikosta, hermostovauriosta, tekonivelestä ja olkapään oireilemisestä. Huonoa terveyttä kuvataan ilmaisulla ”kroppa ei kestä”. Asiakkaiden tarinoissa tulee myös esiin, että he ovat olleet pitkällä sairauslomalla ennen työttömyyttä.

7.1.2 Työelämän ulkopuolella

Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kirjoitelmissa kerrottiin, miten he olivat jääneet työelämän ulkopuolelle. Tutkittavien kertomuksissa ilmeni terveydellisten syiden lisäksi muita erilaisia työttömyyttä selittäviä tekijöitä.

En tiedä miksi jäin työttömäksi. Siellä oli sukupolvenvaihdos ja jouduin pois perusteena, että asuin kauimpana. Sen jälkeen en varsinaisia ”oikeita töitä” ole saanut. Ikärasismia on paljon ja kun olen ollut tukityöllistetty, minussa on jotain vikaa.

Tutkittava oli irtisanottu, koska yrityksessä oli ollut sukupolvenvaihdot ja hänet irtisanottiin sillä perusteella, että asui kauimpana eikä ole sen jälkeen työllistynyt. Asiakas toteaa, että työnantajat syrjivät iän vuoksi ja kokee, että hänessä on jotain vikaa, koska on ollut tuetussa työllistymispalvelussa.

Tutkimukseen osallistuneet kirjoittivat myös siitä, että olivat itse irtisanoutuneet.

Olin isossa --- firmassa töissä ja sitten logistiikka ulkoistettiin. Jäin vanhana työntekijänä töihin, mutta olin liian kallis työntekijä heille niin savustus alkoi. Sanoin itseni irti.

Kertomuksen kirjoittaja kertoo siitä, että oli ollut isossa firmassa töissä ja hänen työnsä ulkoistettiin. Hän kertoo, että hän jäi firmaan työhön, mutta oli kallis työntekijä ja koki, että häntä alettiin sen vuoksi savustamaan ulos firmasta. Kirjoittaja irtisanoutui lopulta itse.

Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat kirjoittavat, että työelämässä on kovat vaatimukset. He kertoivat myös siitä, että omaa koulutusta ja kiinnostusta vastaavia työpaikkoja on huonosti tarjolla. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat kokevat, että eivät ole vielä valmiita työelämään tai, että töihin palaamiseen on korkea kynnyks. He kuvaavat sitä, että työelämä on tällä hetkellä ylivoimaista, koska kuntoutuminen on vielä kesken.

7.1.3 Elämäntapahtumat ja -tilanteet

Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat kertovat kirjoituksissa elämäntapahtumista tai elämän lähtökohdista, jotka ovat vaikuttaneet siihen, että he ovat jääneet työelämän ulkopuolelle. He kertoivat perhetilanteen ja perheen lähtökohtien vaikutuksesta työelämään.

Jouduin lopettamaan silloisen työsuhteeni esikoisen takia. Minä jouduin hakemaan poikani koulusta kesken päivän melkein joka päivä, kun eivät koulussa pärjänneet hänen kanssaan. Tykkäsin työstäni, mutta minulla ei ollut muuta mahdollisuutta kuin lopettaa työsuhte.

Oma työttömyys ja työllistyminen on ollut hyvin vaihtelevaa teini-ikästä lähtien. Juurisyy omaan työttömyyteen ollut vaikea lapsuus vanhempien päihteiden käytön takia, joka on vaikeuttanut merkittävästi sopeutumista yhteiskuntaan.

Tutkimukseen osallistunut asiakas kertoo, että on joutunut jäämään työelämästä pois, koska hänen lapsellaan on ollut koulussa niin suuria haasteita, että hän on joutunut hakemaan lapsensa koulusta lähes joka päivä kesken päivän pois, koska koulussa ei pärjätty lapsen kanssa. Tutkittava kertoo, että hänellä ei ollut muuta mahdollisuutta, kuin lopettaa työ, josta

hän piti. Toinen asiakas kertoo vaikeasta lapsuudesta, joka johtuu vanhempien päihteidenkäytöstä. Asiakas kokee, että tämän vuoksi hänen on ollut vaikea sopeutua yhteiskuntaan.

Aineistossa kuvataan, että on ponnistellut eteenpäin yksinhuoltajaperheestä.

Suurimman osan ajastani olen ollut, joko kuntouttavassa työtoiminnassa tai opiskelemassa. Kolmen lapsen yksinhuoltajaperheestä olen koittanut ponnistella eteenpäin. Monenlaisia vastoinkäymisiä ja elämäntilanteet ovat vaihdelleet. Taloudellisesti on ollut aina tiukkaa.

Tutkittava kertoo siitä, että elämässä on ollut monenlaisia vastoinkäymisiä. Hän kertoo, että on ollut suurimman osan ajastaan kuntouttavassa työtoiminnassa tai opiskelemassa, jolloin työhistoriaa ei ole kertynyt ja aina on ollut taloudellisesti vaikeaa.

7.2 Tulevaisuus ja työllistyminen

Useissa kertomuksissa ilmaistaan halu työllistymisestä. Moni oli jättänyt tyhjäksi kysymyksen ”Jos et halua työllistyä kirjoita siitä miksi et halua työllistyä”. Kukaan tutkimukseen osallistuneista ei suoraan kertonut, että ei haluaisi työllistyä vaan he kertovat erilaisista työllistymisen haasteista

En ymmärrä kysymystä. Tottakai haluaisin töihin.

Haluunpas.

Minun kohdalla ei ole kyse siitä, etten haluaisi työllistyä vaan minun elämäntilanteeni on ollut todella haastava ja on ajoittain sitä edelleen.

Tutkimusaineistossa kerrotaan myös siitä, että tutkittava kokee, että häntä ei haluta työntekijäksi etnisen taustan vuoksi.

Ei --- haluta töihin. Ja jos pääsisin töihin, koen että minun täytyy tehdä kolme kertaa enemmän töitä näyttääkseni, että olen yhtä hyvä kuin valtaväestöön kuuluva.

Kertomuksen kirjoittaja kokee, että häntä ei haluta työllistää etniseen taustaan liittyvien ennakkoluulojen vuoksi. Hän kokee, että täytyy tehdä kolme kertaa enemmän työtä, jotta voisi näyttää, että on ihan yhtä hyvä työntekijä kuin valtaväestöön kuuluva työntekijä.

Muutama asiakas kirjoittaa siitä, että on luovuttanut työllistymisen suhteen.

Noita apuja olisi tarvittu heti---. Samalla hajosi parisuhde, lapsi, talous ja loppuelämä. Miten TE-toimisto, Kela, vakuutusyhtiöt voivat edes kuvitella, että kokemieni ”mattojen altavedon”, hoitamatta jättämisten, vaikka apua pyytännyt edistäisi yhtään hakeutumistani takaisin työmarkkinoille.

Tutkittava olisi tarvinnut apua aikaisemmin ja koki, että TE-toimisto, Kela ja vakuutusyhtiö olivat vetäneet maton hänen altansa, koska oli jäänyt ilman apua silloin kun olisi sitä tarvinnut. Hän kertoo, siitä kuinka hänen kokemuksensa eivät edistä hänen paluutaan työmarkkinoille.

Asiakkaiden kertomuksissa kuvataan myös iän vaikutuksia työllistymiseen.

Tuntuu digimaailma mennyt jo ohi. Olen jo yli 60-vuotias. Toivotonta.

En kykene enää tekemään omaa ammattia ja kouluttautuminen on vaikeeta kun on luki ja oppimishäiriö myös työllistyminen opiskelun jälkeen ois vaikeeta, kun ikää on sen verran ettei minua kukaan n. 60 vuotiaana työllistäisi.

Työpajan asiakas kirjoittaa siitä, että digimaailma on mennyt jo ohi, koska hän on yli 60-vuotias ja toteaa, että toivotonta. Toisen kirjoittajan kertomuksessa pohditaan, että työllistyäkseen hänen täytyisi opiskella uusi ja ammatti ja kokee sen vaikeaksi, koska hänellä on luki- ja oppimishäiriö. Hän epäilee, että kukaan ei työllistäisi 60-vuotiasta.

Kertomuksissa oli myös toiveikkaita ajatuksia tulevaisuudesta.

Kun aika on, uskon iästäni huolimatta saavani töitä. Olen aina saanut.

Mietintävaihe menossa tällä hetkellä. En ole varma mihin suuntaan alan katsomaan mahdollisuuksia.

Kaikki nyt hyvin, kouluttauduin uudestaan ja haen aktiivisesti töitä.

Tutkimukseen osallistunut kuntouttavan työtoiminnan asiakas kertoo, että uskoo saavansa töitä iästään huolimatta. Hän toteaa, että on aina saanut töitä. Toinen tutkimukseen osallistunut kertoo, että miettii tällä hetkellä, mihin suuntaan alkaa katsoa mahdollisuuksiaan. Yksi kirjoittaa siitä, että kaikki on nyt hyvin, koska hän on kouluttautunut uudestaan ja hakee tällä hetkellä aktiivisesti työtä.

Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat toivat kertomuksissa usein esille, että kuntoutuminen on kesken tai että he eivät ole vielä valmiita työelämään. Asiakkaat kokevat, että työllistyminen on epärealistista. Aineistossa kirjoitetaan siitä, että ajatus työelämään palaamisesta ahdistaa ja töihin palaamiseen on korkea kynnyks sairausloman ja työttömyyden jälkeen. Tutkimukseen osallistuneet kirjoittavat siitä, että ei eivät enää kykene tekemään fyysistä työtä.

7.2.1 Talous

Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat pohtivat kertomuksissaan onko työllistyminen taloudellisesti kannattavaa. He kertovat, että heillä on rahavaikeuksia ja ulosottovelkaa. Talous koetaan haasteeksi tulevaisuutta ja työllistymistä ajatellen.

Suhteessa siihen miten ulosotto veisi palkkatuloista niin paljon, että ressaantuisin. Suhteessa siihen, että olisin töissä versus kuntouttava niin kyllä kuntouttava voittaa. Töissä menettäisin kaikki tuet eli rahallinen etuus ei puhu työn puolesta.

Osa minusta eläisi tyytyväisesti Kelan tuilla, kun taas järki koittaa kovasti sanoa, että suorittaisin - opinnot loppuun.

Kirjoittaja vertailee, että jos hän olisi töissä ulosotto veisi suuren osan palkasta ja se olisi stressaavaa. Hän kokee, että töissä ollessaan menettäisi kaikki sosiaalietuudet. Tutkittava kertoo, että työstä saatava rahallinen etuus ei puolla työhön hakeutumista ja hän on siksi mieluummin kuntouttavassa työtoiminnassa. Myös toisessa kertomuksessa pohditaan, että toisaalta eläisi tyytyväisenä Kelan tuilla, mutta järki koittaa sanoa, että suorittaisi opinnot loppuun ja sen myötä työllistyminen mahdollistuisi.

Aineistossa kirjoitetaan myös osa-aikatöiden vaikutuksista toimeentuloon.

Osa-aikatöiden huonot seuraukset kuten jos saa tukia kuten asumistuki niin osapäivätyöt sotkevat koko ajan tasaiset tulot, jotka vaikeuttavat taloudenhallintaa ja suunnittelua. Joka aiheuttaa jatkuvaa stressiä ja vie motivaation edes yrittää.

Tutkittava kertoo, että osa-aikatöillä on huonoja seurauksia sosiaalietuuksien kuten asumistuen saamiseen. Kirjoittaja kertoo, että osapäivätöissä ei saa samanlaisia tasaisia tuloja ja se vaikeuttaa taloudenhallintaa ja suunnittelua. Nämä seikat aiheuttavat kertojalle stressiä ja siksi hän ei ole motivoitunut yrittämään.

7.2.2 Koulutus

Tutkimukseen osallistuneet kertovat koulutukseen liittyvistä ajatuksistaan. Muutama heistä kertoo, että työura ei ollut ehtinyt kunnolla käynnistyä opiskelujen jälkeen. Opinnot eivät olleet vastanneet työelämän vaatimuksiin tai kilpailu alalla oli niin kova, että he eivät olleet työllistyneet

Olen käynyt ammatin, johon on vaikea työllistyä. Ehkä toisen ammatin hankkiminen voisi olla ajankohtaista? En vierasta opiskelua tai uusia tehtäviä. Talous näyttää olevan suurin haaste.

Uusi työala jos olisi varaa alkaa opiskelemaan uutta ammattia.

Tutkimukseen osallistunut kuntouttavan työtoiminnan asiakas kertoo, että on opiskellut ammatin, johon on vaikea työllistyä. Hän kertoo, että toisen ammatin hankkiminen voisi olla ajankohtaista. Hän kertoo, että ei vierasta opiskelua tai uudenlaisia tehtäviä. Talous on kuitenkin haasteena opiskelulle. Toisessakin kertomuksessa pohditaan uuden alan opiskelemista, jos siihen olisi taloudellisesti varaa.

Työpajan asiakas pohtii, että elämäkokemusta voisi hyödyntää kouluttautumalla kokemusasiantuntijaksi.

Kokemusasiantuntijakoulutus on todennäköisin työllistymiseni perusta. Tiedän olevani siinä hyvä. Olen ottanut riittävästi osumaa tietääkseni mistä puhun, puhumiseni auttaisi muita.

Kuntouttavan työtoiminnan asiakas kertoo, että työllistyisi todennäköisesti kokemusasiantuntijakoulutuksen myötä. Hän kokee, että olisi siinä hyvä, koska on ”ottanut riittävästi osumaa”, joten tietää, mistä puhuu ja hän uskoo, että voisi auttaa puhumisellaan muita.

7.3 Pajatoiminta

Tutkimukseen osallistuneet kirjoittavat kuntouttavasta työtoiminnasta eli pajatoiminnasta oma-aloitteisesti, sillä heille annetuissa kysymyksissä ei kysytty kuntouttavasta työtoiminnasta mitään. Asiakkaat kokivat kuntouttavan työtoiminnan tukevan erityisesti henkistä jaksamista ja normaalin arkirytmien ylläpitämistä.

Pajatoiminta on tukikohta.

Täällä (pajatoiminnassa) on ollut hyvä olla. En halua luopua!

Apu kuntouttavasta on lähinnä mielen laatu. Ettei kaikki ole samaa p... joka päivä.

Tutkittavat kuvaavat kertomuksissaan pajatoimintaa tukikohdaksi. He kertovat, että pajalla on hyvä olla, eikä siitä haluta luopua. Kerrotun mukaan pajalla mielenlaatu paranee eivätkä päivät ole samanlaisia joka päivä.

Kirjoituksissa ilmeni toiveita kuntouttavan työtoiminnan sisällöstä. Asiakkaat toivoivat kertomuksissa enemmän tietokoneen käytön opastukseen liittyviä päiviä. Kertomuksissa toivottiin myös enemmän henkisesti aktivoivaa toimintaa ja enemmän yksilöllistä ihmisen ihmiselle kohtaamista. Aineistossa tuli esiin myös asiakkaan toive, että olisi saanut työttömyyteen liittyvän tietopakettien aloittaessaan toiminnan, koska oli kokenut, että oli joutunut selvittämään asioita paljon yksin ja työttömyyteen liittyvä tieto oli ripoteltu eri tahoille. Muutamassa kertomuksessa todettiin, että he olivat saaneet kaiken tarvitsemansa avun kuntouttavan työtoiminnan henkilökunnalta.

7.4 Tuen tarpeet

Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat kirjoittavat tuen tarpeista vähemmän, kuin työttömyyteen tai työllistymiseen liittyvistä asioista. Tuen tarpeisiin liittyviä asioita esiintyi kertomuksissa kolmekymmentäviisi (35) kertaa. Suurin tuen tarpeiden alateema oli terveys, kuten myös suurin työttömyyttä selittävä tekijä asiakkaiden kertomuksissa oli terveys. Sen jälkeen tulivat talous ja muut tuen tarpeet.

7.4.1 Terveys

Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat, joilla oli mielenterveyden haasteita, kaipaavat terapiamuotoista apua. Asiakkaat kaipasivat hoitokontaktia ja keskusteluapua lääkityksen tueksi mielenterveys- tai päihdepalveluista. Asiakkaat kertovat, että oikeanlainen terapia edistää heidän kuntoutumistaan.

Terveydenhuolto. Pitäisi olla enemmän ja vakaammat resurssit hoitoapujen saamiseksi, koska nyt itselläni on ollut 3 vuoden aikana jo neljä eri lääkäriä ja joka kerta joutuu aloittaa alusta monta asiaa hoitovaiheissa ja avun saamisessa.

Kertomuksen kirjoittaja tarvitsisi terveydenhuollolta enemmän resursseja, jotta saisi paremmin apua. Hän kertoo, että avun saamisen pitäisi olla vakaampaa, koska hänellä on ollut 3 vuoden aikana neljä eri lääkäriä ja on joutunut aloittamaan monta kertaa alusta hoitovaiheet ja avun saamisen.

Tarvitsen apua oman terveydentilan selvittämiseen ja sitä kautta kuntoutukseen ja hoitamaan sairautta tasapainoon, että kykenen vielä jossain vaiheessa tekemään normi työpäivää. En ehkä koskaan toivu ihan ennalleni, mutta se riittää, että pystyn itse toimimaan ja tekemään minulle tärkeitä asioita.

Tutkittava kertoo, että hän tarvitsee apua terveydentilan selvittämiseen ja toivoo, että pääsee kuntoutukseen ja hoitamaan sairauttaan, jotta pystyisi tulevaisuudessa tekemään normaalia työpäivää. Asiakas kirjoittaa, että hän ei ehkä koskaan toivu täysin, mutta hänelle riittää, että pystyy toimimaan ja tekemään hänelle tärkeitä asioita.

7.4.2 Muut tuen tarpeet

Kuten aikaisemmin totesin asiakkaiden tilanteet ovat hyvin erilaisia ja siksi muodostui myös alateema muut tuen tarpeet. Muutama tutkimukseen osallistunut kirjoittaa siitä, että olisi tarvinnut tukea aikaisemmin. He kertovat, että olivat pyytäneet apua usealta taholta, mutta kokivat, että eivät olleet saaneet apua pyynnöistä huolimatta.

Ehkä jos avunpyyntöni olisi alun alkaen kiinnitetty huomiota eli autettu ennen, kun kaikki oli mennyt, olisi jotain mitä toivoa, eikä ehkä näin ”lytätty olo.

Minun olisi pitänyt saada lapseni tutkimuksiin ja hoitoon paljon nopeammin. Enemmän sitä, että minua olisi kuunneltu ja uskottu. En olisi joutunut tekemään päätöstä lopettaa rakastamaani työtä.

Asiakas kuvaa, että avunpyyntöön olisi pitänyt vastata ennen kuin ”kaikki meni”, niin olisi jotain mitä toivoa, eikä ehkä kokisi oloaan niin lytättyksi. Tarinoissa kerrotaan myös, että

asiakas olisi halunnut, että häntä olisi kuunneltu ja uskottu lapsen liittyvissä asioissa, niin että lapsi olisi saanut tutkimuksia ja hoitoa aikaisemmin. Hänen ei olisi silloin tarvinnut luopua rakastamastaan työstä.

Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat kirjoittavat tarvitsevansa eteenpäin ohjaamista, ”jonkun potkimaan persuksille”. He, tarvitsevat apua siihen mistä aloittaa eteenpäin menemisen ja tukea näiden askelten ottamiseen. Asiakkaat kertovat tarvitsevansa myös konkreettista apua työn ja koulutuksen etsimiseen sekä vinkkejä työpaikoista, te-palvelujen resursseja, apua oppisopimuspaikan löytämisessä ja kursseja omalta asuinsijalta. Asiakkaat tarvitsevansa atk-osaamisen lisäämiseen liittyvää apua. Aineistossa mainitaan myös, että asiakas tarvitsisi naisen, koska kokee, että parisuhde motivoisi häntä eteenpäin. Muutama tutkimukseen osallistuneista asiakkaista kirjoittaa, että ei tarvitse erityistä tukea tällä hetkellä tai, että saa tarvittavan tuen nykyisestä palvelusta kuntouttavasta työtoiminnasta tai työllisyyttä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta.

Tämä pajatoiminta on minulle sellainen tukikohta, että sitä minä tarvitsen.

Satunnaisesti tarvitsen keskusteluapua elämän solmuissa.

Tutkimukseen osallistunut asiakas kertoo, että tarvitsee pajatoimintaa tällä hetkellä, koska kokee sen olevan hänelle tukikohta. Hän kertoo, että satunnaisesti tarvitsee apua elämän solmukohdissa.

7.4.3 Talous

Taloudelliset haasteet tulivat esille aikaisemmin teemassa tulevaisuus, jossa asiakkaat pohtivat työllistymisen kannattavuutta, kun palkasta menisi osa ulosottoon. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat kertovat, että tarvitsevat tukea talouteen liittyvissä asioissa.

Elämäntilanteeseeni tarvisin päästä velkaneuvontaan, että pääsisin pois ulosotosta. Kunnan toimeentulotukea.

Asiakkaiden tarinoissa kerrotaan, että pitäisi päästä velkaneuvontaan ja pois ulosotosta. He kaipaavat kunnollista toimeentulotukea. Kertomuksissa kirjoitetaan siitä, kuinka heillä on

taloudellisesti tiukkaa. Tutkittava ehdottaa, että työhön palaavan työttömän tulisi saada vuosi verovapaata, että saisi talouden kuntoon.

8 Johtopäätökset

Johanna Vilppolan (2021) väitöstutkimuksessa Toimijat, taistelijat ja tipahtaneet kirjoittajien teksteissä nousi esiin erityisesti terveyden vaikutus koulutus- ja työtoimijuuteen. Reagointi terveyden muutoksiin oli yhteydessä yksilön kykyyn osallistua yhteiskuntaan toimijana. (Vilppola, 2021, ss. 143-151) Myös minun tutkimukseni kertomuksista nousi esiin toimijat, jotka uskovat työllistyvänsä ja omaavat hyvää itseluottamusta. Kertomuksista löytyivät myös taistelijat, jotka haluavat työelämään, mutta tarvitsevat tukea ja kannustusta omien vahvuuksien löytämiseen ja fyysisen ja psyykkisen terveyden parantamiseen sekä taloudelliseen tilanteeseen. Kertomuksista löytyi myös joitakin tipahtaneita, jotka olivat lannistuneet iän, talouden, terveyden tai yhteiskunnallisen luottamuspuolan vuoksi. Suurin osa tutkimukseen osallistuneista kuului mielestäni ryhmään taistelijat heidän kirjoittamiensa kertomusten perusteella. Heistä suurimmalla osalla oli kuntoutuminen siinä vaiheessa, että työllistyminen ei ole vielä ajankohtaista, mutta he halusivat tulevaisuudessa työllistyä.

Yksi Päivi Mäntynevan (2020) väitöskirjan tuloksista oli, että kuntouttavassa työtoiminnassa on asiakkaita, jotka ovat toiminnassa työn puuttumisen vuoksi. Opinnäytetyöhöni osallistuneet kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat kirjoittivat, että eivät enää saisi työtä ikänsä vuoksi tai, että ovat aktiivisesti hakeneet työtä tai hakevat työtä. Suurin osa kirjoitti kuitenkin siitä, että ei ole vielä valmis työllistymään. Kertomuksissa oli myös niitä, jotka kokivat, etteivät ole saaneet työtä, mutta olisivat siihen valmiita ja kykeneviä. Tällaiset vastaukset olivat kuitenkin vähemmistönä. Mäntynevan (2020) tutkimuksessa kuvattiin, että työllistämistoimet voivat kääntyä pitkittyessään itseään vastaan. Osa asiakkaista on ollut pitkään toiminnassa ja se on voinut vaikuttaa heidän toimintamahdollisuuksiinsa. Vain yhdessä kertomuksessa kirjoitettiin siitä, että kun on ollut tukityöllistetty, hänessä on jotain vikaa. Tämä viittaa siihen, että kertomuksen kirjoittaja kokee, että hänen on vaikeampi saada töitä, koska hän on ollut tukityöllistetty. Mäntynevan (2020) väitöstutkimuksen johtopäätöksissä pidettiin tärkeänä, että kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvien erilaiset tuen tarpeet ja elämäntilanteet ja toiveet otettaisiin paremmin huomioon. Vastaava

kokemus minulla oli ennen opinnäytetyön aloittamista ja se vahvistui tutkimustulosten myötä. Mäntynevan väitöskirjassa todetaan, että kuntouttava työtoiminta tukee yksilön voimavaroja, pystyvyyttä ja arjessa pärjäämistä, joka tuli esiin myös opinnäytetyöni tuloksissa.

Outi Välimaan (2011) väitöstutkimuksessa muodostui kategorioita, joilla selitettiin käsillä olevaa ongelmaa eli työttömyyttä. Selonteot rakentuivat oikeuttamiseksi, puolustamiseksi ja syyttämiseksi. Välimaan tutkimuksessa sairaus oli oikeutus työttömyydelle. Välimaan aineistossa kuvataan, että työttömyys on hirveää, mutta myös sitä, että pitkäaikaistyöttömät ovat tyytyväisiä pienemmän toimeentulon varassa. Molemmat edellä kuvatuista ovat samankaltaisia tuloksia opinnäytetyöni tulosten kanssa.

Välimaan tutkimuksessa yksi selonteko oli juominen. Aineistossani päihteet tulivat esiin vain kahden osallistujan kirjoituksessa. Välimaan tutkimuksessa syyllistä etsittiin yhteiskunnan rakenteista ja siitä, että työpaikkoja ei ole. Minun aineistossani muutamat henkilöt kertoivat siitä, kuinka luottamus järjestelmään on mennyt tai apua olisi pitänyt saada aikaisemmin. Yksi kertoi, että oman alan ja kiinnostuksen mukaista työtä ei ole saatavilla ja että opinnot olisi pitänyt käydä loppuun nuorempana. Samankaltaisuutta tutkimusten välillä löytyy myös siinä, että Välimaan tutkimukseen osallistujat kertovat, kuinka työnteko ei kannata, koska korvaus on niin pieni. Minun tutkimuksessani talous tuli esiin työttömyyttä selittävänä tekijänä sekä tuen tarpeissa. Kertomuksissa pohdittiin, onko työn tekeminen taloudellisesti kannattavaa, koska silloin menettää taloudelliset tuet.

Välimaan tutkimuksessa oli työn ulkopuolella olleiden asiakkaiden lisäksi haastateltu pitkäaikaistyöttömien kanssa työskenteleviä ammattilaisia. Työntekijöiden puheessa pitkään jatkuneen työttömyyden syiksi nousivat työmarkkinoiden vaatimukset ja työllistämisyjärjestelmän heikkoudet, asiakkaiden huono psyykinen ja fyysinen terveys sekä heikko sosiaalinen verkosto, alkoholin käyttö ja vähäinen työmotivaatio. (Välimaa, 2011, ss. 209-212) Tutkimukseni aineistossa käytettiin vähän ilmaisua motivaatio ja se liittyi taloudelliseen työn kannattavuuteen. Yksi kirjoitti suoraan, että ei taloudellisista syistä ole hakeutumassa työhön. Muutama kirjoitti, että on ikänsä vuoksi luovuttanut ja kertoi, että luottamus järjestelmään on mennyt. Useissa kertomuksissa oli kuitenkin halu työllistyä, jos

se terveyden puolesta olisi mahdollista. Vain muutama asiakas kertoi olevansa kuntouttavassa työtoiminnassa työn puuttumisen vuoksi.

9 Pohdinta

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksenä oli mitä kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat kertovat työttömyydestä ja työllistymisestä sekä tuen tarpeistaan. Keskeisimpänä tuloksena oli, että pitkäaikaistyöttömät kertovat paljon terveyteen liittyvistä psyykkisistä ja fyysisistä haasteista. He kertovat myös elämäntapahtumien ja -tilanteiden vaikutuksesta työttömyyteen. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat tarvitsevat eniten tukea terveyteen liittyvissä asioissa. He tarvitsevat tukea myös taloudellisen tilanteen hoitamiseen sekä työ- ja koulutusmahdollisuuksien selvittämiseen.

Tutkimustulosten perusteella pohdin paljon sitä millaisia palveluja pitkään työttömänä olleille kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille tulisi tarjota, jotta he saisivat apua erilaisiin elämäntilanteisiinsa. Mielestäni tärkeintä olisi ongelmien ehkäiseminen, sillä korjaaminen on vaikeampaa ja silloin ihmisille on jo aiheutunut kärsimystä. Kirsi Juhilan (2018) mukaan ennalta ehkäisevä työ voidaan jakaa kolmeen tasoon. Laajin taso koskettaa kaikkia kansalaisia ja tarkoittaa erilaista valistustyötä, joka pyrkii sairauksien ennaltaehkäisyyn. Tavoitteena on vaikuttaa kansalaisten elämäntapoihin niin, että he tekisivät oikeita valintoja ja hakisivat apua ajoissa. Rakenteellinen ennaltaehkäisevä työ moniammatillisesti voi ehkäistä eriarvoistumista ja huono-osaisuutta. Toisen tason varhaisen puuttumisen työssä kohteena ovat riskiryhmiin kuuluvat kansalaiset, joiden ”huono kierre” pyritään katkaisemaan. Varhainen puuttuminen vähentää korjaavan puuttumisen tarvetta. Kolmannella tasolla tehdään korjaavaa ehkäisyä, joka ehkäisee ongelmien vaikeutumista ja uusien puhkeamista. Viime vuosina on painotettu ennaltaehkäisyä kaikilla kolmella tasolla, sillä se vähentää voimakkaampien ammatillisten interventioiden tarvetta. On vaikuttavampaa keskittyä tulipalon syttymissyihin kuin vain sammuttaa tulipalo. Yhteiskunnassa korostetaan yksilönvastuuta. Riskinä on, että ”väärinä valintoja” tehneitä pidetään vähintään osasyllisinä omiin sairauksiin ja ongelmiin. He voivat saada osakseen moralisointia ja kontrollointia avun ja tuen antamisen sijaan. (Juhila, 2018, ss. 77-81)

Sosiaali- ja terveydenhuollon resurssit ovat puhuttaneet viime vuosina ja tiedämme, että resursseja ei ole tarpeeksi. Ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen säästäisivät pitkällä tähtäimellä julkisia varoja, kun kansalaiset saisivat ajoissa terveystalvuuja fyysisiin ja psyykkisiin haasteisiin, jotta pysyisimme työkykyisinä. Yli 25-vuotiaan työttömän aktivointi alkaa vasta siinä vaiheessa, kun hän on ollut työttömänä yli vuoden. Tässä ajassa olemassa olevat haasteet ehtivät pahentua. Kuntouttavan työtoiminnan ammattilaisten olisi hyvä tehdä monialaista yhteistyötä eri sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kanssa, jotta työ olisi mahdollisimman vaikuttavaa ja asiakas saisi kokonaisvaltaista tukea, joka olisi ymmärtävää moralisoinnin sijaan. Sosiaali- ja terveysministeriö on päivittämässä ohjeistusta työttömien terveyden ja toimintakyvyn monialaisesta tukemisesta. Tavoitteena on tukea hyvinvointialueita työttömien terveystarkastuksen ja terveysneuvonnan sekä muiden sote-palvelujen toteuttamisessa yhteistyössä te-viranomaisten kanssa. Työttömien keskeisiä terveystalvuuja ovat lain (1326/2010,13§) mukainen terveystarkastus, työ- ja toimintakyvyn selvittäminen ja tukeminen ja niiden vaatima moniammatillinen yhteistyö. (STM, n.d.-c) Lain mukaisen terveystarkastuksen järjestämisen osalta on vielä eroja, siinä miten palvelut toteutuvat, mutta toivottavasti ne kehittyvät hyvinvointialueiden myötä.

Monilla pitkäaikaistyöttömillä on haasteita terveyden kanssa ja heidän työkykynsä on osittaista. Odotan mielenkiinnolla, miten työkykyohjelman tukemat hankkeet ja esimerkiksi Työkanava Oy, joka on osatyökykyisten työllistämiseksi perustettu valtionyhtiö alkaa toimimaan. Työkanava Oy palkkaa vaikeasti työllistyviä osatyökykyisiä ja myy heidän työpanostaan asiakkaille. Työkanavan tavoite on parantaa osatyökykyisten osaamista ja valmiuksia siirtyä työmarkkinoille. Tarkoituksena on, että osatyökykyisiä palkkaavat yritykset, järjestöt ja yksityiset kuluttajat saavat motivoituneen työntekijän ja samalla kantavat sosiaalista yhteiskuntavastuuta. (TEM, n.d.-b) Tällä hetkellä ihannoidaan nopeatempoisuutta ja tehokkuutta työelämässä. Toivottavasti tulevaisuudessa sosiaalinen yhteiskuntavastuu olisi useamman yrityksen arvo ja jokainen yritys osallistuisi omalta osaltaan sen toteutumiseen.

En kysynyt tutkimuksessani asiakkaiden koulutustaustaa, mutta aineistosta nousi esiin koulutuksen teema tulevaisuudesta ja työllistymisestä kerrottaessa. Asiakkaat kokivat, että iän ja oppimisvaikeuksien vuoksi kouluttautuminen on hankalaa. Muutama kirjoitti siitä, että

olisi pitänyt käydä koulut loppuun aikanaan. Kynnys opiskeluun voi olla suuri myös taloudellisista syistä. Sanna Marinin hallitusohjelmaan kuuluva Oikeus osata- on keskittynyt nuorten oppisopimuskoulutuksen toteutuksen parantamiseen ja nuorten työllistymisen tukemiseen. (Valtioneuvosto, 2022) Tämä on tärkeää työttömyyden ennaltaehkäisyn kannalta. Myös yli 20-vuotiaat hyötyvät oppisopimuskoulutuksesta, koska kynnys päiväopiskeluun voi olla suuri. Laki pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta pyrkii tukemaan pitkäaikaistyöttömän toimeentulon opiskelun aikana, jos hän hakeutuu omaehtoiseen ammatillisia valmiuksia edistävään koulutukseen. Tukea on oikeus saada myös keskeytyneeseen ammatillisia valmiuksia edistävään koulutukseen. Ammatillisia valmiuksia edistäväksi koulutukseksi katsotaan koulutus, joka tähtää ammatilliseen perustutkintoon, opistoasteen tutkintoon tai korkeakoulututkintoon. Hakijan tulee olla ollut edellisen 24kk:n aikana 12kk työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa. (Laki pitkäaikaistyöttömän omaehtoisen opiskelun tukemisesta, 709/1997)

Talous on selkeä teema, joka vaikuttaa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden hyvinvointiin. Työttömyysetuudella ja mahdollisella asumis- ja toimeentulotuella eläminen ei ole helppoa, koska ne kattavat vain peruselämisen kulut. Jotkut asiakkaat kuitenkin kokevat, että elävät mieluummin niin, kuin ovat työssä ja maksavat ulosottoon kertynyttä velkaa. Uskon, että asiaan liittyy se, että mielikuva ulosotosta on sellainen, että ulosoton jälkeen jää vähemmän rahaa kuin etuuksilla eläessä. Usein velkasummat ovat sen suuruisia, että ne on täysin mahdollista saada maksetuksi. Asiakkaat tarvitsisivat järjestelmällisesti apua talousasioiden selvittämiseen, että se ei jäisi pelkkien mielikuvien varaan. Asiakkailta, joilla on haasteita terveyden ja toimintakyvyn kanssa, täysiaikainen työ on mahdotonta ja osa-aikatyöstä saatu palkka on luonnollisesti pienempi. Tulisi olla taloudellisesti kannustavaa tehdä myös osa-aikaista työtä. Tänä vuonna ulosmittauksen suojaosuutta on nostettu ja tiettyjen ehtojen täytyessä voi hakea kolme vapaakuukautta ulosotosta vuodessa. (Ulosottolaitos, 2022)

Täytyy ottaa myös huomioon, että usein kuntouttavan työtoiminnan asiakkailta on useita haasteita elämässä, eikä talous ole ainoa asia, jonka vuoksi työttömyys on pitkittynyt. Myös talouden hoidossa ennaltaehkäisy olisi tärkeää, jotta velat eivät ehtisi kasaantua. Sairastuminen tai muu haastava elämäntilanne voi altistaa taloudellisille vaikeuksille. Myös

työttömäksi jäädessä on haasteita saada rahat riittämään tulotason tippuessa.

Kuntouttavassa työtoiminnassa järjestetään velkaneuvonnan luentoja ja lisäksi kuntouttavan työtoiminnan henkilökunta tarjoaa henkilökohtaista apua talousasioiden hoitamiseen ja lisää asiakkaiden tietoisuutta. Apua täytyy tietysti itse haluta, että sitä voidaan antaa.

Opinnäytetyötä tehdessä pohdin myös sitä, onko sosiaaliturvariippuvuus joidenkin kohdalla olemassa oleva työllistymisen este. Tottuuko tukien varassa elämiseen niin, että kokee sen paremmaksi vaihtoehdoksi kuin työllistymisen. Ihminen ikään kuin kokee oikeudeksi elää yhteiskunnan varassa, eikä halua maksaa velkoja, jotka ovat syntyneet vaikean elämäntilanteen seurauksena. Tämä malli voi olla myös osa periytyvää huono-osaisuutta. Uskon kuitenkin, että tällaista ajattelua on vain hyvin vähäisellä osalla pitkäaikaistyöttömistä, eikä kaikilla pitkäaikaistyöttömillä ole velkaa.

Opinnäytetyöhön osallistuneet asiakkaat toivat esiin toiveita kuntouttavan työtoiminnan sisällöstä, joita voi hyödyntää toiminnan kehittämisessä tulevaisuudessa. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille voisi tulevaisuudessa toteuttaa laajemman säännöllisen kyselyn siitä, mitä he toivovat kuntouttavalta työtoiminnalta. Kuten tutkimuksessa tuli esiin on asiakkaiden tilanteet hyvin erilaisia ja niihin sopivat myös erilaiset tukimuodot. On tärkeä lisätä kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden tietoisuutta, siitä minkälaista tukea on saatavilla.

Osa tutkimukseen osallistuneista kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista olisi selkeästi kaivannut keskustelua kirjoittamisen jälkeen. Tämä ilmeni siinä, että he jäivät keskustelemaan jättäessään kirjoitelman. Yksi osallistuja näytti tekstiään ja sanoi, että tästä kaikki on kiinni ” Pelkään epäonnistumista niin paljon, että en uskalla edes yrittää”. Yksi osallistuja itki luovuttaessaan kirjoituksen ja sanoi, että ”Nämä asiat tuovat tunteet pintaan”. Tutkimus nosti asiakasryhmän haavoittuvuuden esiin, joka on tutkimuksen eettisyyden kannalta tärkeä huomata. Luottamuksellinen keskustelu kirjoittamistilanteessa oli haastavaa, joten keskustelu jäi lyhyeksi. Jos olisin lisännyt syventävät haastattelut tutkimusmenetelmiin, olisin voinut tarjota haastattelumahdollisuutta halukkaille. Toinen vaihtoehto olisi ollut se, että kirjoituspajat olisi tehty yksittäin, jolloin yksityinen keskustelu kirjoittamisen jälkeen olisi ollut mahdollista. Terapeuttinen tavoite olisi toteutunut silloin paremmin.

Tutkittavien kertomukset vahvistavat käsitykseni siitä, että asiakkaiden tilanteet ovat hyvin monenlaiset. Heille, jotka tekevät työtä kuntouttavassa työtoiminnassa tai pitkäaikaistyöttömien kanssa tutkimukseni tulokset eivät todennäköisesti ole yllättäviä. Itselleni tutkimus syvensi ymmärrystäni kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden tilanteista ja tarpeista. Suurin oivallukseni tutkimuksen aikana oli se, että työntekijän tulisi todella kuulla mitä jokainen heistä yksilöllisesti tarvitsee tai kokee hyvän elämän edellytykseksi. Olen kokenut olevani tuleva sosionomi, joka tekee asiakaslähtöistä työtä, mutta olen tutkimukseni aikana huomannut, että olen tehnyt olettamuksia asiakasryhmästä ja heidän tarpeistaan. Joskus avun tarjoaminen ammattilaisen näkökulmasta on tarpeen, kuten eräs tutkimukseen osallistunut kirjoitti, että ei tiedä mitä apua on tarjolla ja toinen, että tarvitsee jonkun potkimaan persuksille. Tutkimukseni lähtökohdissa olen kirjoittanut nimenomaan siitä mikä tukee kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden työllistymistä. Ihmisen kokonaisvaltainen hyvinvointi sisältää toimijuuden, mutta onko se välttämättä rooli palkkatyöntekijänä, jos asiakas itse ei koe sitä hyvän elämän edellytykseksi? Kuntouttavan työtoiminnan merkittävämpiä tehtäviä onkin lisätä asiakkaiden hyvinvointia, auttaa löytämään oikeisiin palveluihin ja lisätä asiakkaiden työ- ja toimintakykyä siinä määrin, kuin se on mahdollista. Yhteiskunta tuottaa tarpeeksi paineita tuottavuudesta. Työmarkkinatuen saaminen on vastikkeellinen tuki, joka edellyttää, että ihminen pyrkii työllistymään tai kouluttautumaan. Tämä on ristiriidassa sen kanssa, että moni työtön ei ole terve. He eivät myöskään ole sairauslomalla. Voisiko perustulo olla tällaisissa tapauksissa parempi vaihtoehto?

Toivon, että en sosionomina aiheuta liikaa paineita eteenpäin suuntaamisesta, jos se ei ole oikea-aikaista asiakkaan tilanteeseen nähden. Koen, että työntekijän tehtävä on myös uskoa ja nähdä asiakkaan vahvuudet ja kannustaa asiakasta ottamaan askel eteenpäin. Yksi osallistuja kirjoitti siitä, että tarvitsee tukea askelten ottamiseen, koska on itse epävarma. Yksi osallistuja, joka oli kokenut mielenterveyden haasteita, kirjoitti herättävällä tavalla omasta kuntoutumisen tavoitteesta.

Minulle on ollut tärkeää lähteä kuntouttamaan itseäni siitä lähtökohdasta, etten ollenkaan ajattele, että työkyky on se mikä pitää ensisijaisesti saada kuntoon. Se on mielestäni haitallinen näkökulma, jos ihmisiä kuntoutetaan vain sillä periaatteella, että he pääsevät takaisin töihin.

Uskon, että siinä vaiheessa, kun kuntoutuminen psyykkisestä tai fyysisestä sairaudesta on alkanut, on tärkeintä, että on toimintakykyinen suoriutumaan elämän perusasioista ja tekemään jotain itselle mieluista. Työ ei silloin ole arvojärjestyksessä ensimmäisenä vaan terveys.

Vilma Hännisen Sisäinen tarina, elämä ja muutos -tutkimuksessa on kuvattu hyvin sitä, että pitkäaikaiseen työttömyyteen sopeutuminen edellyttää, että sisäinen tarina rakennetaan arvojen varaan, jotka eivät ole riippuvaisia palkkatyöstä. Tällöin voidaan katsoa koko yhteiskuntaa kriittisesti. Vakava sairastuminen haastaa muotoilemaan elämäntarinaa uudelleen. Sisäisen tarinan avulla voi löytää selityksen sairastumiselle sekä määritellä oman identiteetin uudelleen. Kuntoutuminen voidaan nähdä prosessiksi, jossa sairauden tuottama elämäntarinan katko ylitetään. Kuntoutustyössä voidaan erilaisin käytännöin tukea tätä prosessia. (Hänninen, 2000, ss. 132-154)

Tutkimukseen osallistuneet kertoivat eniten terveydellisistä haasteista, jotka olivat vaikuttaneet työelämän ulkopuolelle jäämiseen. Päihdeongelmista kerrottiin vain muutamassa tarinassa. Päihdeongelma on kuitenkin sairaus kuten muutkin psyykkiset tai fyysiset sairaudet. Onko mahdollista, että tutkittavat halusivat kertoa itsestään tarinaa työttömänä, jonka taustalla on yhteiskunnallisesti hyväksyttävä tekijä. Toivoisin, että kukaan ei määritteli itseään tai arvoaan sairauden tai työttömyyden perusteella. Työttömyys on jo sanana huono, koska sen on vaikea päästä eroon negatiivisesta kaiusta. Toivon, että olen voinut opinnäytetyöni avulla vähentää edes hieman työttömyyteen yhdistettyä negatiivista leimaa ja saada siihen osallistuneet kokemaan, että heidän tarinansa ovat merkityksellisiä.

Opinnäytetyötutkimuksen tekeminen on ollut mielenkiintoista ja opettavaista jokaisessa vaiheessaan. Laadullisen tutkimuksen tekemisen tarkoitus on löytää jotain odottamatonta tutkittavista ja tutkimustuloksista. (Hirsjärvi ym., 2009, s. 164) Tutkimus tekee saman myös tutkijalleen. On mielenkiintoista, kuinka ajatukset heräävät ja välillä käyvät unissa asti. Tutkimuksen tekeminen voi sisältää ylä- ja alamäkiä, mutta lopulta tutkimuksesta on vaikea päästä irti. Lohdullista on kuitenkin, se että ihmisissä ja ilmiöissä, niiden ympärillä riittää materiaalia loputtomasti, eikä koskaan tule täydellisen valmista.

Lähteet

- Eläketurvakeskus. (8.4.2020). *Mielenterveyden sairaudet yleisin työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen syy*. <https://www.etk.fi/ajankohtaista/mielenterveyden-sairaudet-yleisin-tyokyvyttömyyselakkeelle-siirtymisen-syy/>
- Gaily, A. (2022). *Työn elämä tulevaisuuden epätyypilliset työsuhteet*. Alma Talent.
- Heikkinen, H. (2018). Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa R.,Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2.*(ss. 176-177) PS-kustannus.
- Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. Tammi.
- Hänninen, V. (2000). *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. Tampereen yliopisto.
- Juhila, K. (2018). *Aika, paikka ja sosiaalityö*. Vastapaino.
- Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 937/2012.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010189>.
- Laki pitkäaikaistyöttömän omaehtoisen opiskelun tukemisesta 709/1997.
<https://finlex.fi/fi/laki/alkup/1997/19970709>.
- MIELI ry. (16.12.2021). *Tilastotietoa mielenterveydestä*. MIELI Suomen mielenterveys ry.
<https://mieli.fi/yhteiskunta/mielenterveys-suomessa/tilastotietoa-mielenterveydesta/>
- Mäntyneva, P. (2020). *Aktiivisen sosiaalipolitiikan ytimessä: Etnograafinen tutkimus kuntouttavasta työtoiminnasta*. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto].
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-6320-2>
- STM. (20.10.2022). *Työkykyohjelma parantaa osatyökykyisten työllisyyttä*. Sosiaali- ja terveysministeriö. <https://tem.fi/tyokykyohjelma>
- STM. (n.d.-a). *Kuntouttava työtoiminta*. Sosiaali- ja terveysministeriö.
<https://stm.fi/kuntouttava-tyotoiminta>
- STM.(n.d.-b). *Sosiaalinen kuntoutus*. Sosiaali- ja terveysministeriö. <https://stm.fi/sosiaalinen-kuntoutus>
- STM. (n.d.-c). *Työttömien terveystalvelut*. Sosiaali- ja terveysministeriö.
<https://stm.fi/tyottomien-terveystalvelut>
- STTK. (10.2.2021). *Osatyökykyisten työllistämiseksi on tilaus ja tarve*. Suomen teknisten toimialojen liitto. <https://www.sttk.fi/2021/02/10/osatyokykyisten-tyollistamiseksi-on-tilaus-ja-tarve/>

TEM. (20.12.2022a). *Työllisyyskatsaus*. Työ- ja elinkeinoministeriö.

https://www.temtyollisyyskatsaus.fi/TextBase/Tkat/Prs/Tkat_fi.htm

TEM. (4.2.2023b). *Kysymyksiä ja vastauksia Työkanava Oy:stä*. Työ- ja elinkeinoministeriö.

<https://tem.fi/kysymyksiä-ja-vastauksia-työkanavasta>

THL. (1.11.2019a). *Hyvinvointi ja terveyserot*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

<https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/työllisyys>

THL. (8.4.2019b). *Osatyökykyisyys*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/iisistitoihin/osatyökykyisyys>

THL. (2021c). *Aktivointisuunnitelma*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

<https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/työelämaosallisuus/kuntouttava-työtoiminta/aktivointisuunnitelma>

THL. (21.9.2021d). *Sosiaalisesti kestävä kehitys*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

<https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/tavoitteet/sosiaalisesti-kestava-kehitys>

Tilastokeskus. (n.d.-a). *Pitkäaikaistyöttömyys*. Työmarkkinatilastot.

https://tilastokoulu.stat.fi/verkkokoulu_v2.xql?page_type=sisalto&course_id=tkoulu_tmt&lesson_id=5&subject_id=7

Tilastokeskus. (n.d.-b). *Rakenteellinen työttömyys*. Työmarkkinatilastot.

https://tilastokoulu.stat.fi/verkkokoulu_v2.xql?page_type=sisalto&course_id=tkoulu_tmt&lesson_id=5&subject_id=6

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2012). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen sen*

loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa.

https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset*

periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa.

https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf

Työterveyslaitos. (n.d.). *Työkyky*. <https://www.ttl.fi/teemat/työhyvinvointi-ja-työkyky/työkyky>

<https://www.ttl.fi/teemat/työhyvinvointi-ja-työkyky/työkyky>

- Ulosottolaitos. (4.1.2022). *Ulosmittauksen lykkääminen, rajoittaminen ja vapaakuukaudet*.
<https://ulosottolaitos.fi/fi/index/tietoaulosotosta/tietoavelalliselle/ulosmittauksenlykkaaminenrajoittaminenjavapaakuukaudet.html>
- Uusivirta, O. 2005. *On niin helppoo olla onnellinen*. Me ei kuolla koskaan. Universal music Group.
- Valtioneuvosto. (11.5.2022). Ammatillisen koulutuksen opettajien palkkaamiseen 70 miljoonaa – Nuorten oppisopimuskoulutukseen 5 miljoonaa.
<https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/ammattillisen-koulutuksen-opettajien-palkkaamiseen-70-miljoonaa-nuorten-oppisopimuskoulutukseen-5-miljoonaa>
- Vilppola, J. (2021). *Toimijat, taistelijat, tipahtaneet Koulutus– ja työtoimijuus mielenterveyskuntoutujien elämänkerroissa*. [Väitöskirja, Turun Yliopisto].
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-8302-5>
- Välimaa, O. (2011). *Kategoriat ongelman selontekoina pitkäaikaistyöttömyydestä neuvottelemisen ja sen rakentuminen haastattelupuheessa*. [Väitöskirja, Tampereen yliopisto]. <https://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8351-6>
- Välimäki, M. (9.3.2018). *Toimi hanke rakentaa 2030-luvun sosiaaliturvaa*. Näkemyksiä sosiaaliturvasta. Sosiaalivakuutus. <https://sosiaalivakuutus.fi/toimi-hanke-rakentaa-2030-luvun-sosiaaliturvaa/>

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Tutkimuksen nimi

Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kertomuksia työttömyydestä ja työllistymisestä

Tutkimuksen tekijä

Sanna Pyhähuhta

Tutkimus on Hämeen ammattikorkeakoulun sosionomiopintojen opinnäytetyö ja tutkimuksen tulokset esitetään nimettöminä ja niin, että tutkimukseen osallistuvia ei voi tunnistaa opinnäytetyöstä. Tutkimusmenetelminä käytän narratiivista eli kertomuksellista aineistonkeruumenetelmää, josta teen sisällönanalyysin.

Tutkimuskysymykseni on: Mitä pitkään työttömänä olleet kertovat työttömyydestä ja minkälaista tukea kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat toivovat työllistyäkseen?

- Minulle on selvitetty yllä mainitun tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät.
- Olen tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia.
- Tutkimuksen aikana aineistoa säilytetään Keusoten henkilökohtaisella työasemalla, johon vain opinnäytetyön tekijä pääsee salasanan kautta. Kirjoittamispaikoissa käsin kirjoitettu materiaali säilytetään lukollisessa kaapissa opinnäytetyön tekijän työhuoneessa, jonka avain on opinnäytetyöntekijän hallussa.
- Henkilöllisyyteni jää vain tutkijan tietoon, minua koskevaa aineistoa käytetään vain kyseiseen tutkimukseen ja aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua silppurilla/poistamalla tiedostot työasemalta ja roskakorista.
- Voin halutessani keskeyttää tutkimukseen osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni tai että se vaikuttaa asiakassuhteeseen.

Päiväys ja tutkimukseen osallistuvan allekirjoitus ja nimenselvennys

---

Kirjoita vapaasti omalla tavallasi seuraavista aiheista:

1. Kerro oma tarinasi työttömyydestä. Miten jäit työelämän ulkopuolelle?
2. Minkä pitäisi muuttua, että työllistyminen olisi mahdollista?
3. Mitä tukea, apua ja palveluja tarvitsisit elämäntilanteesi ja työllistymisesi parantamiseksi?
4. Jos et halua työllistyä kirjoita siitä, miksi et halua työllistyä.

Kirjoitusvirheillä ja kirjoituksen pituudella ei ole merkitystä.

Kirjoita omasta kokemuksestasi.

Kirjoita oma tarinasi

Aineistonhallintasuunnitelma

OPINNÄYTETYÖN AINEISTONHALLINTASUUNNITELMA

Haluaisin, mutta en kykene – Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kertomuksia työttömyydestä ja työllistymisestä

Sanna Pyhähuhta

1 Tutkimusaineiston tallennus ja säilytys

Tutkimuksen aineisto kerättiin kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille järjestetyissä kirjoittamispaikoissa. Asiakkaiden kirjoittamat kertomukset ja heidän suostumuskäytöksensä tutkimukseen osallistumisesta säilytetään lukollisessa kaapissa, johon vain opinnäytetyön tekijällä on pääsy. Aineiston analyysiin liittyvät puhtaaksi kirjoitetut kertomukset sekä aineiston analyysiin liittyvät muut tekstit säilytetään opinnäytetyön tekijän tietoturvalisissä kansioissa, joihin muilla ei ole pääsyä.

2 Henkilötietojen ja arkaluonteisten tietojen käsittely

Tutkimukseen ei ole kerätty tutkimukseen osallistuneiden henkilötietoja.

3 Aineiston käsittely opinnäytetyön valmistuttua

Tutkimuksen aineisto hävitetään työn valmistumisen jälkeen.